

De fleste fotos i denne bog er taget af de medvirkende børn og unge.

INDHOLD

5-8

INDLEDNING

9-28

KAPITEL 1 OM PROJEKTET

29-33

KAPITEL 2 FRA SOCIAL RESILIENS TIL BALANCE OG GLÆDE

34-63

KAPITEL 3 FORSKNING

64-71

KAPITEL 4 FELTMETODERNE

74-91

KAPITEL 5 BYERNE OG MENNESKENE EN REFLEKSIV BASELINE

92-93

REFERANCER

Siunissaq uagut pigaarput Fremtiden tilhører os

*Om det smukke og forunderlige
i Nanortalik og Tasiilaq*

Årbog 2016

”DER FINDES INTET STED SOM
HER. DET ER IKKE BARE NATUREN
– SNARERE MENNESKENE.
HER VIRKER DET USANDSYNLIGE
SANDSYNLIGT. HER FINDES EN
MENNESKELIGHED OG EN UMENNE-
SKELIGHED PÅ ÉN OG SAMME TID.
EN SKRØBELIGHED OG EN RÅHED
SIDE OM SIDE. ET MØRKE OG ET
LYS. VI VÆLGER LYSET, HUMO-
REN. HÅBET OG KÆRLIGHEDEN.
LAD OS DELE DET MED HINANDEN.
OG MED AL VORES KRAFT GØRE
FREMTIDEN TIL VORES.¹”

Indledning

Formålet med denne årbog er at samle vores observationer, refleksioner og læring fra projektets år 1.

Vi har valgt at kalde årbog nummer 1 for 'Om det smukke og forunderlige i Nanortalik og Tasiilaq' af den simple årsag, at vi har brugt rigtig meget tid på alt det forunderlige og smukke, vi har mødt på vej gennem projektet i to enestående byer i Grønland: Nanortalik og Tasiilaq. Denne forundring og betagelse over menneskene, byerne og naturen omkring dem sammenholdt med vores viden og erfaring danner grundlaget for en ny teoridannelse, som vil være vores bidrag til at forstå denne verden, som vi bevæger os sammen med over projektets 3-årige forløb. Ikke en abstrakt teori, men en teori, der bygger på historiefortælling, livfulde erfaringer med glædelige øjeblikke sammen med andre, snestorme og sommerstille nætter med spejlblankt vand på fjorden og havet. Tæthed, fortrolighed, samtaler i butikken, isen, der driver forbi, fælles refleksioner over livet og dets mange glæder, meget varme og store glæde og over dets styrke til at rejse sig igen efter ulykker, sorg og tab gennem fælles indsats, gode relationer og menneskeligt ansvar for hinanden.

Det er en teori, der ikke vil gøre os og hinanden til statistisk, til numre og tal, men netop bygger på de mange visioner, den store styrke og det menneskelige overskud, som vi har mødt i de to byer. Det skulle gerne ende med at være en teori om livet som styrke til at løfte hinanden. Til at glædes over vores omgivelser og give trygge og gode rammer for familier, for børn, for unge, ja for alle i disse to byer, der begge i særlig grad

er beskrevet for deres venlighed, deres gavmildhed og deres lattermildhed. Der er også en række sociale udfordringer i disse byer, hvilket hænger meget tæt sammen med historiske erfaringer samt med en stram økonomi, der kan begrænse økonomisk vækst og jobmuligheder. Vores afsæt er at de bedste ressourcer til at styrke udviklingen er at fastholde det lokale fokus på menneskelig styrke snarere end kun på økonomisk vækst. Venlighed, gavegivning og lattermildhed er store menneskelige styrker for at skabe en menneskelig, kulturel og økologisk bæredygtighed. Den bygger samfund og skaber derved også social bæredygtighed ved at alle får mulighed for at være med. Dette er netop ideen i dette projekt – og den er blevet beriget, forbedret, styrket og udvidet gennem vores møde med mennesker i de to byer.

Ambitionen er at udvikle en teori og en projektmodel, som er relevant og nyttig for de lokale mennesker; dvs. alle de mennesker – børn, unge, voksne og gamle – der lever, skaber, fortæller og bringer livet videre i Grønland. Denne viden og metode vil være et bidrag til vores forståelse af, hvorfor mange projekter i Grønland især i yderområderne, ikke bliver socialt, økonomisk og teknisk bæredygtige, men forsvinder efter projektperioden uden at sætte tydelige spor.

Vores teori er en fælles erfaringsdannelse. Erfaringer, fortællinger og handlinger er viden. Hukommelse, dialog, visioner, håb og livsglæde er erkendelsesmåder. Med denne tekst ønsker vi at fortælle om vores erfaringer – og om de mange erfaringer, som mennesker i de to byer delte med os, viste os, sang

PÅ VEJ I HELIKOPTER TIL
NANORTALIK

om og gavmildt lod os få del i. Erfaring synes at være en erkendelseskilde, der lægges mindre vægt på i nogle former for videnskab i dag. Ligesom et digt ikke mere ses som en måde at erkende på og at skabe viden på - men det er det. Vi får viden gennem et digt. Vi får viden gennem en god fortælling. Vi får viden, når vi sammen fortæller og gysende trygger os sammen eller forløses i en god og fælles latter – hvor det ikke sjældent er os selv, vi griner allermost af.

Det er den form for viden, vi bygger på her – og derfor bygger vi på et grundlag som i sig selv er i bevægelse, er stofligt. Det er helt konkret stofligt ved, at vi kan røre ved det og ved, at det har sit eget liv sammen med os i vores fælles verden. Det er stofligt i form af døre, der smækker op på grund af vinden og i dyngerne af smeltende sne langs vejene. Det er

også sprogligt, både i form af hurtigt henkastede ord, der næppe høres og i form af lange fortællinger over kaffe i familiehuset. Det er også stofligt i form af bølgende latter over mærkelige hændelser, som vi er blevet overdådigt berigede med. Det er i glæden over at blive genkendt. Det er nærværet og glæden, som viser sig når vi får foræret bunker af store papplader ved butikens lagerindgang - da vi spørger om vi kan få lidt affaldspap til at lave skilte af. Det er i blæsten. Det er vejen hjem til huset – i stormvejr med disse store papplader, der sammen med vinden løfter os som skyglidere op over gadens smeltende is og lander os direkte foran hoveddøren. Det er landskabet, der forandrer sig med lyset hver dag, men som alligevel er det samme. Det er til at stole på – netop fordi det forandrer sig hele tiden, men alligevel netop derved er det samme.

Vi vil bruge dette som viden – og som kilder til viden. Det er en viden, der er i forandring. Det er en viden, som nok kan være brugbar og give muligheder, men som især bør være smuk, give ro, give glæde, give respekt og være varm, nærværende og bidrage til at bygge fællesskab.

Vi vil rapportere projektets forløb og resultater med netop den stoflighed, som vores erfaring bliver ved med at sige til os udspringer af og passer bedst til at prøve at forstå den store mængde viden, som vi har mødt i de to byer. Disse samfund er set på én måde i yderkanten i Grønland – men under én anden, og smukkere, synsvinkel er de lige netop i centrum for livet. De er ikke i livets yderkant, men er livet.

Dér, hvor statistik og tal nok kan kategorisere mennesker til numeriske værdier er der en anden og stærkere strøm. Dét er stoltheden over kunnen og færdighe-

der, latteren og glæden over livet.

Det er dér, vi søger vores viden og derfra vi bygger vores teori som en fælles erfaring. For statistikker og tal mærker ikke sjælen, det unikke, det nærværende og det levende. Og ligeså faktisk statistik og tal er, lige så lidt gensidigt givende er de, idet alle måles med samme målebånd, hvorved livets mangfoldighed, overdådighed og flersidighed falder bort.

For over hundrede år siden målte forskere og opdagelsesrejsende – der opdagede den verden, hvor der allerede havde levet mennesker i hundredevis af år – kranierne på de gæstfri mennesker, de mødte undervejs. I dag måler man livvidden med samme iver – men man har ikke noget målebånd til at måle latter med, til at måle de gode fortællinger, til at måle venlighed med.

Man kan få overvægt i flyveren eller lavt fribord i jollen ved at slæbe tykke

bøger om udviklingspsykologiske teorier og enorme spørgeskemaer med til byerne – men man kan ikke måle og veje en mormors eller en morfars kærlighed til sit barnebarn. Den kærlighed kan man kun fornemme og mærke gennem at lytte til historier om den, lytte til fortællinger, der kommer sagte og forsigtige eller gennem latter over de forunderlige øjeblikke i livet, hvor man glædes. Hvor man glædes sammen med andre. Man kan kun mærke – og ikke måle – kærligheden til børn, de særlige øjeblikke, der rummer den varme og længsel, der er en gave, man kan give hinanden.

Vi bruger i dag det trendy begreb resiliens, men her forstår vi det som overskud. Overskud af livskraft, af storsind, af latter, af festhumør, af omsorg, af forståelse, af glæde. Det er social resiliens, da vi skaber dette overskud

PÅ VEJ I BÅD TIL TASIILAQ

sammen. Og det er økologisk resiliens, da vi skaber det sammen med den konkrete omverden, som vi er en del af. Muligvis kan det også give grundlag for økonomisk overskud, hvilket er godt. Men menneskeligt overskud kan ikke måles som økonomisk overskud. Økonomisk overskud kan være en vej til at åbne for frihed, for bæredygtighed og for social ansvarlighed. Mennesker kan ikke vurderes som tal på en bundlinje, men enhver form for overskud, ikke mindst økonomisk, kan bruges til at skabe trivsel, stabilitet og tryghed i samfundet.

Overskud betyder, at vi er med i et netværk, at vi er med i det sociale liv, i det økonomiske liv, i udveksling af tanker og følelser og i det landsskab, som vi lever i. Vi er en del af disse systemer og bevægelser, der er livets udvikling. Det er denne kraft, som vi arbejder med som helt centralt afsæt i projektet: 'Siunissaq uagut pigaarput' - 'Fremtiden tilhører os'.

Med denne årbog afprøver vi en rapporteringsform, der for os er en måde at beskrive de erfaringer, vi har fået ved at møde styrken i de to byer. Vi har lyttet til visionerne om vejen frem og set med beundring på de mange mennesker, der udfører visionerne i praksis, hver dag og med glæde og entusiasme. Disse erfaringer er en gave. Det er derfor vores ambition at give noget tilbage til lokal-samfundene og formidle vores foreløbige viden. Vi håber, den kan bruges til noget. Vi ser også erfaringerne som en ansporing til at kunne bidrage med en praktisk anvendelig forskning og føler os forpligtede på, at forskning ikke blot henter data og beskriver og forklarer – men at den i selve sin proces skaber gode forandringer i overensstemmelse med de lokale visioner om trivsel, social ansvar-

lighed, tryghed, glæde og rettigheder for alle. Når vi skriver "give tilbage" er det, fordi vi oplever at have modtaget så mange gaver i form af nærvær, venlighed, fortællinger, og generøsitet i byerne – at det nu er vores tur til at give tilbage. Det er den slags gaver, vi har fået, som kun vokser ved at blive delt og ikke tager noget fra nogen, men som giver overskud til alle. Men dette sker kun, hvis man husker hvor gaven kommer fra, så man husker hvem man efter bedste evne giver den tilbage til.

Vi vil gerne opnå, at de, der har været involveret i projektet, skal kunne kende sig selv. At de skal se deres egne billeder og ord gengivet i en sammenhæng, som de genkender som deres. Men også en sammenhæng, som de vil undres over eller opleve, at de bliver nysgerrige på, da den er beskrevet af os udefrakommende projektmagere og forskere.

Derved håber vi, at bogen vil tegne konturer af, hvordan man kan arbejde med projekter og forskning i Grønland på måder, der skaber grobund for bæredygtige sociale forandringer båret af lokal styrke.

*Peter Berliner, Tina Enghoff og
Anette Molbech, Oktober 2016*

Noter:

1. Fra Råstof, Anette Molbech & Tina Enghoff, Milik Publishing, 2013 & Youth for Future, 2013.

KAPITEL 1

OM PROJEKTET

Madfestival, Tasiilaq

Siunissaq uagut pigaarput/The Future Belongs to Us /Fremtiden tilhører os

Projektets mål er at styrke børn og unges trivsel, livsmod og modstandskraft i to byer i Grønland, nemlig Tasiilaq og Nanortalik. Forskningen følger dette projekt – der er et 3-årigt forskningsbaseret projekt. Forskningen arbejder med begrebet resiliens fortolket som overskud, der giver *modstandskraft* overfor livets modgang, der kan være skabt af mangfoldige kilder, herunder ulykker, tab, svigt, vold, strukturelle problemer og mangelfulde basale civile, sociale og kulturelle rettigheder

Målet er at udvikle en ny model for, hvordan byer kan løfte sig videre til at skabe trivsel og modstandskraft hos alle ved at styrke de lokale ressourcer, der allerede findes. Ideen er gennem gensidig inspiration kreativt og kunstnerisk med afsæt i børns rettigheder at skabe trivsel. Målet er ligeledes at udvikle en relevant og nyttig metode – med afsæt i de lokale erfaringer og styrker - i forhold til at lave projekter, der skaber bæredygtige og livsbekræftende sociale forandringer.

De første aktiviteter i projektet blev igangsat i løbet af sommeren 2015.

Udviklingen af projektet er blandt andet baseret på erfaringerne fra Paamiut Asasara. De bedste erfaringer herfra er brugt og tilsat viden fra en længere forundersøgelse, der blev foretaget i 2014 og begyndelsen af 2015.

Den bærende ide i projektet er at inddrage børn og unge mellem 12-25 år i læringsbaserede, kreative, kunstneriske aktiviteter og at udvikle samtaletilbud til voldsramte familier og unge. Endvidere er der en række andre tiltag, som har til formål at støtte lokale ressourcer

med henblik på bæredygtig udvikling af trivsel, modstandskraft og livsglæde i byerne. Eller som én af de unge i projektet siger klart og tydeligt:

”JEG HAR RET TIL EN TRYK OPVÆKST. JEG HAR RET TIL HJÆLP, HVIS JEG HAR ONDT I SJÆL OG KROP. ET BARN HAR BRUG FOR AT KUNNE TALE MED SINE FORÆLDRE.²”

Målet i projektet er at bidrage til at opfylde dette for alle børn i byerne. Det ses som en vision, men en vision i praksis. Den kan kun blive virkelighed, hvis vi sammen starter på at gå i den retning nu. Visionen er bedre som en bevægelse, der er startet nu sammen med børn og unge end som et fjernt mål. Vi er på en måde allerede fremme der, hvor vi klart kan se lyset i husene, og vi ved hvilken vej, vi skal gå. Vi kan allerede høre folk snakke inde i husene – og ved at der vil blive taget godt imod os. En vision i praksis er at gøre noget – ikke blot tale om det i svungne ord. Det er netop der styrken ligger i byerne – mange har samme vision på forskellig måde og mange er hver dag i gang med at gøre den til virkelighed i nærværet med hinanden.

Baggrund for projektet

I vores forundersøgelse blev det klart, at det er afgørende at sætte ind med projekter til fordel for børnene i Grønland, da der er et stort og påtrængende behov for at støtte dem nu.

Vores liv, Nanortalik

Der har været en udvikling, der er blevet beskrevet som et omfattende omsorgssvigt af børn i Grønland og i de seneste 50 – 60 år er 'kurven' ikke knækket for alle børn, selvom en rigtig stor del af børnene i Grønland trives. Men det er en udfordring at sikre trivsel for alle børn. Der er store forskelle i chancemuligheder, i adgang til tryghed, i adgang til uddannelse og i adgang til et liv i glæde og ligeværdighed som barn og ung i samfundet

I dag anslås det, at over en tredjedel af børnene i Grønland har været udsat for seksuelle overgreb i forskellige former. Mange vokser op med vold i hjemmet. En del hjem er stadig præget af alkoholmisbrug selvom der drikkes mindre i samfundet som helhed. I lyset af disse forhold syntes det åbenlyst at prøve noget andet end de mange tidligere metoder og tiltag, som før har været forsøgt – om end en del af disse bestemt har haft gode resultater og har bidraget til den generelle udvikling. Kunst og kreative aktiviteter kan med tiden erstatte mere behandlende metoder og flytte vægten

fra behandling over på forebyggelse.

MIO har i en undersøgelse vist, at bl.a. socialrådgivere har utroligt mange børnesager. Der må søges nye, mere forebyggende, metoder, der når ud i lokalsamfundene. Det er nødvendigt at bringe alle de ressourcer, der findes i det grønlandske samfund i spil. Derfor søger projektet at inddrage børn, unge og deres forældre i byen og studerende ved Nuuks universitet i kreative kunstneriske og kapacitetsopbyggende, fælles aktiviteter. Det *kan* være en vej, der kan medvirke til at sikre gode opvækstmuligheder for alle børn i Grønland.

Forskningen i projektet vil undersøge, hvad der virker og hvordan. Dette vil ske gennem børn, unges og voksnes historiefortælling om vitale erfaringer, observationer i landskabet, fotos og tekster. Vi vil også andetsteds anvende det store statistiske materiale, der findes om menneskene i Kalaallit Nunaat – men ikke her i denne tekst, da vi her netop vil anvende en anden vej, der ikke reducerer mennesker til kun numre og tal.

NANORTALIK

TASIILAQ

Projektets perspektiver på sigt

Projektet er udviklet med afsæt i et ønske om at styrke børns rettigheder i Grønland og et behov for at kapacitetsopbygge børn og unges ressourcer til at sætte dagsordenen for deres egen fremtid og ikke mindst til at bidrage til udviklingen af det grønlandske samfund. Der er fokus på at skabe langsigtede initiativer, der fremmer aktivitet og trivsel i byerne og samtidigt giver børn og unge en styrke, som de kan tage med sig videre i livet og bruge til at skabe trygge rammer om deres liv sammen med andre, der hvor de rejser hen.

Selve resultatet af projektet vil komme hele Grønland til gode. Mennesker bevæger sig og det er ret sikkert, at de unge vil søge til andre byer i Grønland for

at arbejde, uddanne og gifte sig. Dermed er projektets sigte at opbygge kapacitet hos børn og unge både lokalt og nationalt. Måske vender de ikke tilbage og bruger deres kompetencer og menneskelige styrker i hjembyen eller hjembygden. Men de bruger den til fordel for Grønland der, hvor de bor og lever.

Projektets Aktiviteter

Der udføres en række aktiviteter og workshops i løbet af 3 år:

AKTIVITETERNE FOTO-DOKUMENTERES AF DE UNGE. DET ER OVERVEJENDE DERES BILLEDER, SOM BRUGES I AL KOMMUNIKATION OG DOKUMENTATION AF PROJEKTET.

“VI ER SÅ SMÅ, OS LEVENDE. SÅ SMÅ, AT VI END IKKE KAN SES SOM 'MIKRO-PRIKKER' I VERDEN. MEN VI, DER ER SÅ SMÅ, KAN GØRE EN FORSKEL. FORSKELLEN ER DÉT, VI GØR MED LIVET. DÉT, VI UDRETTER FOR OS SELV OG FOR ANDRE.³”

Vores liv

Et fotobåret workshop forløb med børns rettigheder som omdrejningspunkt for deltagernes egne refleksioner omsat til deltagernes egne foto og tekst over det 'gode liv'. Produkt: bogen Vores rettigheder – vores liv. Gennemført i 2015.

Vores selvværd

Udvikling af et program/forløb som i familiecenter og skole-regi arbejder med at opbygge selvværd og selvtilid blandt unge. Der er arbejdet med at udvikle en forståelse af selvværd som en kulturel kapacitet, hvor unge kan få mulighed for at deltage i samfundet og kulturens udvikling. Der er tre sammenhængende teorier om selvværd. Den ene er, at det er en kulturel norm, at man som ung skal holde sig tilbage og bidrage til samfundets bedste og de andres glæde på den måde. Den anden er, at positivt selvværd knytter sig til en god og tryk opvækst både i familie og blandt venner med deltagelse i fælles aktiviteter. Den tredje teori er, at kolonialisme altid bygger på at skabe en følelse af lavt selvværd hos de befolkninger, der undertrykkes. Kolonihistorien ses i denne tredje teori som baggrund for lavt selvværd hos mange unge. Ud fra en kombination af disse forståelser samt især ud fra de lokale fortællinger om selvværd, skabes der aktiviteter for unge, herunder ung-til-ung støtte og jagtture for unge, der ikke el-

lers har adgang til dette. Igennem dette styrkes tiltroen til egne færdigheder samt anerkendende sociale relationer. Aktiviteterne blev startet op i august 2016 i form af jagttur samt workshop i begge byer i ung-til-ung støtte i august-september 2016.

Vores familie

Uddannelse af lokale psykiske-førstehjælpere / støtte mentorer for voldsramte familier samt opbygning af ung-til-ung rådgivning. Program og træning er slået sammen med Vores Selvværd udviklet i 2016. Formålet er at forebygge vold i familien og blandt unge. November 2016.

Vores minder

En lille og personlig erindringsbog som børn og unge, der deltog i sommerlejren i Nanortalik, juli 2016 lavede. Hvert barn/ung fik mulighed for at bidrage til en fotobog med minder fra sommerlejren. Aktiviteten foregik i samarbejde med Foreningen Grønlandske Børn som holdt sommerlejren i Nanortalik. Vi bidrog med 2 studerende som også var tovholdere på aktiviteten. Vi har fulgt op på aktiviteten ved at tale med børn og unge om deres minder og erfaringer fra lejren (august 2016). Denne viden er delt med Foreningen Grønlandske Børn. De medvirkende børn og unge tog omkring 3.000 foto i løbet af sommeren. Disse foto er råmateriale til de små bøger.

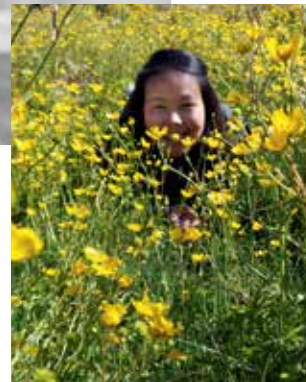

Vores liv

Vores mad

Vores historier

Vores minder

Vores projekter

Vores selvværd

Madfestival

Distribueret november 2016.

Vores mad

Fokus på sund mad med grønlandske råvarer som grundlag for fællesskaber og 'det gode liv'. Der produceres en kogebog som børn og unge lavede i en serie af flere workshops i marts – september. Alle foto er taget af de deltagende børn og unge og opskrifterne er indsamlet af dem. Kulminerede i en event hvor børn og unge lavede og serverede mad til hele byen. Eventen blev synliggjort i byerne ved at ophænge store fotobaner deltagernes foto af mad og råvarer i byrummet. Aktiviteten er udført i 2016. Madfesten blev holdt 31. august og 7. september 2016. Kogebog udkom og distribueret af de deltagende elever i november 2016.

Vores historier

Story-telling. Med udgangspunkt i lokale fortælletraditioner arbejdes med at knytte dette til nutidige dilemmaer i børn og unges liv. Resultatet vil være en eller flere events/præsentationer, som skabes/opføres lokalt og evt. i Nuuk. De små bøger 'Vores minder', som blev produceret i forbindelse med sommerlejren i Nanortalik i 2016 vil være en optakt til denne aktivitet. Der arbejdes på at producere en serie podcast, som vil have 'fællesskaber' som tema i fortællingerne. Aktiviteten påbegyndes i 2017 og vil indgå i den endelige afslutning af projektet i foråret 2018.

Vores projekter

Projektbanken/lokal projektudvikling. Løbende. Der er udviklet et workshop-program som vil blive udført på Nuuks Universitet i 2017. Programmet sigter på at ruste studerende til at udvikle og arbejde med projekter i lokalsamfund.

Fra ide til udmøntning. Organisering og fundraising.

Et af projekterne var fra start et kulturhus i Tasiilaq. Kulturhuset blev bevilget i september 2016. Der pågår nu en istandsættelse og en ombygning af huset. Samt organisering af drift og aktiviteter.

Vi medvirker i processen som facilitatorer for projektet mhp fundraising og organsiering i resten af Siunissaq projektperioden.

Vores ideer

Lokalsamfundsbaseeret organisering og fundraising baseret på lokale ideer. Løbende. I projektets første år er der arbejdet med ideer om at kunne udfolde sig musikalsk i Tasiilaq. Den lokale projektgruppe i byen har nu indgået et samarbejde om at lave en musikskole i Kulturhuset. De i projektet indkøbte instrumenter indgår nu i denne musikskole. Vi har således allerede bidraget meget konkret til, at kulturhuset kom op og stå og at der er mulighed for at lave konkrete aktiviteter her. I Nanortalik arbejdes på at understøtte tiltag for unge ledige. Dette initiativ udspringer af rensdyr-jagten i august 2016.

Dokumentation

Dokumentation af projektet forløber gennem hele projektperioden og vil inddrage lokale unge i at reflektere og præsentere projektets forløb og resultater for omverdenen. Forskningen vil blive formidlet og synliggjort skriftligt i form af årbøger som nærværende bog er nummer 1 af. Samt i form af artikler i relevante fag-/dagblade og digitalt på hjemmesiden, www.siunissaq.gl. Der vil desuden blive produceret en serie podcast med afsæt i forskellige temaer som knyttes til aktiviteterne.

FOTO-DOKUMENTATION LAVES AF UNGE. SMAGSPRØVER VED MADFESTIVAL SEPTEMBER 2016.

Involvering

Målsætningen er, at involvere op til 400 børn og unge direkte i de to byer over 3 år. Resultaterne synliggøres løbende i byerne og det øvrige Grønland.

Projektet startede ud med, at hver by nedsatte en projektgruppe og et ungeråd samt en tovholder, der i opstartsfasen var med til at få projektet forankret blandt ressourcpersoner og få det tilpasset den enkelte bys særlige forhold og ønsker. Det blev dog hurtigt erfaret, at projektgrupperne er meget skiftende, fordi medlemmerne skifter job og flytter fra byerne eller nogle gange bare har for travlt. Derfor ændrede forankringen i byerne gradvist karakter til en mere praktisk – og dermed stærkere – form i projektets implementering. Den fik mere karakter af et bevægeligt netværk, men

stadig med tydelige knudepunkter.

Denne måde består i at arbejde sammen konkret og gennem de personer, der knytter sig til de specifikke områder, hvor aktiviteterne foregår. Fx Lederne af skolerne, familiecentre, Anstalten, som er det lokale arresthus i Tasiilaq, væresteder osv.

Tovholderne bevarer vi stadig som 'ankre' men netop som ankre, som holder os fast, selvom vi kan dreje omkring dem i mange retninger, afhængig af hvad der er gunstigst for projektets udvikling. Frem for kun ét center er projektet nu i langt højere grad netværksorienteret med mange kraftcentre og mange kanaler og kommunikationsveje, der styrker det i tilfælde af at en eller nogle af disse forsvinder eller ændres. Denne organisationsform er dels stærkere, dels bedre i samklang med byernes sociale organisationsform, der er et summende netværk af udvekslinger, informationer, gaver og sociale forpligtelser. Ankerpersonerne i begge byer anbefaler denne form og indgår selv i den på måder, der har åbnet mangeartede, skabende og produktive veje ind i levende netværk af ideer, deltagesformer, fortællinger og visioner for projektet. Som nævnt ovenfor, er dette en del af de mange gaver, vi har modtaget, nemlig: at få frihed til at finde vores egne veje ud fra hentydninger, åbne døre, praktisk hjælp og fortællinger, som åbnede for muligheder, der ikke var der lige før.

Da vi blev hentet en sen eftermiddag med blå himmel over et tilfrosset Nanortalik – hvor uger med skiftende storm med tø og iskolde frostdage havde gjort alle veje til klumpet is – af Jens, ankerpersonen, dér, fik vi en rundtur i byen. Det var en smuk skumringstime og vi kørte rundt i lang tid. Til sidst kom vi ud

til byens nye område. "Måske kan vi køre rundt her", sagde ankermanden, "her er muligvis en vej!" Så kørte vi ud i snelandskabet. Bilen skred godt rundt – men kom lidt efter lidt i en stor bue tilbage til husene. "Jeg var ikke helt sikker på, at der var en vej her", sagde han, "men nu er der én". Det er i det snedækkede landskab, man finder vejen, det er i ødemarken, man finder styrken, det er i det ufremkommelige, man finder viljen.⁴

Denne søgende og åbne netværksorganisering, som ankermandene – og i de konkrete aktiviteter også ankerkvinderne – viste os styrken i uden at fortælle os, at sådan skulle vi gøre, er en gave til projektet.

I Nanortalik rejste den første ankermand, Anders til Nordgrønland. Hans indsats i projektopstarten var uundværlig og et vigtigt skridt på vejen. Efter det overtog Jens opgaven og viste os, ligesom Anders også havde gjort, at styrken ligger i netværket og sporede os ind på at skabe et kompleks netværk af relationer, som vi kan arbejde sammen med, reflektere sammen med, og fortælle historier sammen med samt iværksætte aktiviteterne med.

Det særligt produktive ved netværksmodellen er, at den udvider sig hele tiden. Den vokser i sig selv ved at følge stierne der, hvor det er givende at gå sammen. Den producerer hele tiden åbninger, muligheder, nye kontakter og overraskelser. I et netværk er der ikke én, der bestemmer. Der springer ofte overraskende og nye udviklingsveje ud af de mange kræfter, der trækker i både samme og mange forskellige veje på samme tid. Der opstår noget nyt, der er innovation, der er kreativitet, der er produktivitet. Det skyldes ikke kun den enkeltes engagement, men de mange engagementers, den fælles styrke.

NANORTALIK MADFESTIVAL, AUGUST 2016. BØRN OG UNGE BIDROG TIL AT SYNLIKGØRE 'VORES MAD'.

NANORTALIK - ET BLIK OVER DEN SPEJLBLANKE FJORD GIVER INDTRYK AF DEN UBESKRIVELIGE SKØNHED - OG STILHED SOM OMGIVER NANORTALIK.

INGEN VEJE FORBINDER TASIILAQ OG NANORTALIK MED RESTEN AF GRØNLAND. HELIKOPTER, SNESCOOTER, HUNDESLÆDE ELLER BÅD ER LIVLINEN TIL OMVERDENEN.

TASIILAQ MADFESTIVAL - DE UNGE FOTOGRAFEREDE MADEN, RÅVARERNE OG NATUREN.

I Tasiilaq viste Eli, vores lokale ankermand, os meget klart, at vi var nødt til at begynde at gå, hvis vi ville bestige et fjeld. Han gav os muligheder igennem at fortælle historier og gennem at nævne navne på mennesker, som vi måske ville finde det rart at tale med. På den måde mødte vi mennesker, der venligt fortalte os om deres visioner, deres arbejde, deres glæder og styrker – på måder og med et overskud, så vi følte os berigede og fyldte med gaver. Efter en lang samtale med to ansatte på Anstalten, Andersine og Karl, sagde én af os – lidt galgenhumoristisk og måske ved sober eftertanke lidt umoralsk – "nu er jeg nødt til at gå ud og lave noget kriminelt, så jeg kan komme tilbage hertil!" Så stor var glæden ved at være der.

I Tasiilaq så vi også, hvordan netværket åbner sig og folder sig ud lidt efter lidt – og bliver stærkere og stærkere gennem dets mange sider. Det så vi ved at aktivitet 1 blev udført i en skoleklasse, som vi var glade for at arbejde sammen med. Men undervejs fik vi at vide, at den klasse var for dem, der ikke klarede sig så godt i skolen. "I ville få bedre succes i en af de andre klasser", sagde en voksen til os. Men vores erfaring siger os, at succes ikke kan gradbøjes – succes er succes. Og ikke vi, men klassen fik succes. Eleverne skabte smukke billeder til bogen om "Vores liv" og udtrykte glæde undervejs i processen. Da vi kom ind i klassen første gang sagde eleverne ikke "hej" til os – da vi gik efter sidste dag sagde de "på gensyn". Eleverne gav os med deres mangfoldige og kreative udtryksformer et generøst indblik i deres liv og bidrog engagerede på mangeartede og nytænkende måder til aktivitetens levende gennemførelse og dens produkt.

Det er intentionen at udvikle et grundlag for erfaringsudveksling byerne

MØDE MED LOKALE PROJEKTGRUPPE I TASIILAQ, JUNI 2015. GRUPPEN BESTÅR AF REPRÆSENTANTER FOR SKOLER OG FAMILIEHUSET I BYEN.

i mellem. Også her vil netværksorganiseringen kunne vise sig at være effektiv i at skabe muligheder og være produktiv, i at skabe resultater af udvekslingen og i at skabe succeser, som ingen kunne forudsige på forhånd. Sådanne resultater kan ikke reduceres til årsag og virkning, men er fælles dannelse i ordets dybeste forstand, nemlig en frembringende, skabende proces, en tilblivelse, hvor der bliver udfoldet liv og nærvær.

Aktiviteterne udføres med deltagelse af elever fra folkeskolerne og fra Piareersarfiq-skoler / Majoriaq skoler. Familiecentrene involveres i aktiviteter i det omfang, de har kapacitet til det. Det er særligt aktiviteter for voldsramte familier/tiltag med henblik på at støtte unge mødre og opbygge et ung-til-ung netværk, som er relevante i forbindelse med familiecentrene. I Tasiilaq er der et godt og inspirerende samarbejde med Anstalten for

Domfældte – der gav plads til to specialestuderende i projektet i foråret 2016.

Vi har en fin og åben kontakt til begge familiecentre. Vi oplever imidlertid, at der nogle gange i familiecentrene er et meget stort arbejdspress med at klare de mange daglige arbejdsopgaver. I Nanortalik er der på trods af arbejdspresset udarbejdet gode fælles aktiviteter med Familiecentret, som også har givet rum og dialog til to specialestuderende i projektet i foråret 2016. I Tasiilaq er der en fortsat og god dialog.

”NÅR VI VISER TILLID TIL VORES MEDMENNESKER – OG TIL OS SELV – BLIVER LIVET LETTERE AT LEVE.”

– SKREV EN UNG I NANORTALIK.

Projektets Resultater

september 2016

Sammenfattende bemærkninger

Projektet går efter planen. Vi oplever, at have et godt fodfæste i byerne blandt de lokale indbyggere.

Vi bliver positivt modtaget. Har udvidet vores netværk i byerne og i kommunerne. De unge er kommet med tydelige tilbagemeldinger om glæden ved at være med i projekterne og hvad det betyder for dem. Vi arbejder med lokale ressourcer og grønlandske kræfter i byerne. Vi oplever en høj grad af tillid i byerne i kommunerne og på universitetet. Vi har set flere lokale initiativer, som vi i projektet støtter udviklingen af. Vi har nået mere – og flere, end vi turde håbe på indtil nu. Alene i antal har vi været i direkte berøring med omkring 350 børn og unge i de to byer allerede i løbet af det første 1.5 år. Målsætningen var 400 på 3 år.

Der findes også en stor lyst og interesse for aktiviteterne, som vi iværksætter og her vækkes den kreative nerve, som vi ser udfoldet med en energi og en glæde – der ikke ellers synes at være fremtrædende til at starte med eller i andre sammenhænge. Vi oplever, at de stille unge 'vækkes' og bliver på rekordtid til engagerede unge mennesker, der griner og glædes og præsterer ting, de ikke drømte om, at de kunne. Vi har store forventninger til dem – og de mere end opfylder dem – gang på gang.

Den konkrete og synlige måde at arbejde på i workshop forløbene synes at være en rigtig vej. Bøgerne som synlige og konkrete produkter er også en rigtig vej.

UNDERSVINGSSITUATIONER FRA FOLKESOLEN OG PIARERSAFIKI TASIILAQ OG NANORTALIK VED TILBLIVELSEN AF VORES LIV. EN DEL AF METODEN ER AT REJSE SIG OP OG FORTÆLLE OM HVAD DE HAR SKREVET OG FOTOGRAFERT

Der findes samtidig en enorm træthed i samfundet og et stort gennemtræk af personer i byerne. Der er en ophobning af historier om, 'alle ofrene' men færre synes at tage ansvar for sig selv. Man venter på en psykolog, en terapeut eller en anden professionel i den stribe af tilbud, som også de små samfund tilsyneladende tilbydes fra 'udkørende' teams, der flyves ind fra Nuuk.

Dokumentation

Gennem research og direkte kontakt med personer i byerne og ude fra, er det blevet tydeligt for os, at ideen om at lave en større digital platform for projektet ikke egner sig til projektet og de involverede parter i Grønland. Særligt ikke lokalsamfundene vil have nogen som helst glæde af en digital platform. Vi har i stedet lavet en enkel hjemmeside om projektet på grønlandsk, engelsk og dansk.

Vi er landet på, at 'bogen' som produkt, og udadvendte aktiviteter, som er synlige og involverer lokalsamfundene, er de rette midler i de små lokalsamfund i Grønland. Bogen er konkret, synlig og kan tages med og gives videre overalt.

At give 'en gave' til alle i byerne er at give noget *tilbage* til dem, det handler om, dem, der har været med til at producere bogen og deltaget i den læringsproces, som har været den del af denne. Det har været en vigtig erkendelse også for os, at det digitale felt slet ikke er relevant i yderkantsområderne. Både på grund af ringe adgang til nettet og på grund af manglende digitale vaner og adfærd på nettet.

I løbet af projektets første 1.5 år, har vi skabt følgende resultater:

Vores Liv – Vores Rettigheder

En bog om det gode liv – af og med børn

og unge fra de to byer. Med afsæt i FN's Børnekonvention. Aktiviteten resulterede i en bog, med tekster og foto produceret af børn og unge i de 2 byer i alderen 15-25 år. Bogen blev husstandsomdelt af de deltagende elever i byerne og distribueret til byggerne.

Antal deltagende b/u: 62. Fordelt på 3 workshopforløb. Juni-september 2015.

Distribueret i begge byer 2015.

Vores Mad

En bog med fokus på mad lavet med grønlandske råvarer. Bogen er lavet af børn og unge i byerne. Distribueret november 2016.

Madfest i Nanortalik og Tasiilaq august og september 2016. Børn og unge fra skolerne tilberedte mad baseret på egne indhentede opskrifter og lokale råvarer. Maden blev serveret som smagsprøver for resten af byens indbyggere i en slags gadekøkken. Kunstnerisk synliggørelse i byerne i form af store bannere med foto som børn og unge har taget af råvarer og madreter.

Antal deltagende b/u: 180. Fordelt på 5 workshopforløb marts-september 2016.

Vores Minder

En bog med børn og unges fotominder fra sommerlejren, Camp Nuan, der blev holdt i Nanortalik juli - august 2016. I samarbejde med Foreningen Grønlandske Børn. Bogen er lavet på baggrund af foto, som de deltagende børn og unge selv tog. Bogen distribueret i november 2016.

Antal deltagere: 80-100 børn 7 – 12 år. 3 uger juli-august 2016.

Vores Selværd / Vores Familie

Jagt.

Der blev i august 2016 gennemført en rensdyrjagt, hvor 4 unge arbejdsløse

blev udvalgt til at tage med i naturen og lære om jagt, at overnatte i naturen og at tilberede rensdyr. Kødet indgik i madfestivalen, august 2016. Dokumenteret i foto. Initiativet kom fra en lokal ressourceperson som vi støttede ifht at gennemføre jagten.

Antal deltagere 4 (16-årige). 5 dage i august 2016.

Følelser.

Uddannelse af mentorer i ung-ung rådgivning. I samarbejde med skolerne i byerne. Forsøges forankret på Majoriaq skolerne (Piareersarfik) og delvist i familiehuse i Nanortalik.

Antal deltagere: 70 unge. Workshopforløb 2 x 3 dage i august- september 2016.

Samtale og supervision.

Samarbejde med familiehuse i Nanortalik aktiviteter der kan styrke selværd. Opstartet august 2016. Dette samarbejde har været svært at sætte i gang på grund af udskiftning/manglende personale og presset personale i familiehuse. Vi har nu en aftale med en ung ansat familiekonsulent som hver 14. dag fungerer som rådgiver for unge i Majoriaq. Se ovenfor. Projektet betaler en psykologistuderende, som har været tilknyttet Siunissaq i specialeforløbet for supervision til den unge konsulent i op til 2 timer hver 14.dag i en periode á 3 mdr. Iværksat fra oktober – december 2016.

Køn, Krop og Seksualitet.

Forberedelse til at afholde en workshop omkring køn, sex og det gode liv. Workshoppen afholdt i november måned i Tasiilaq. Den blev afprøvet først på en stor gruppe socialrådgiverstuderende (alle årgange) i Nuuk i oktober.

Antal deltagere: 30-38 unge mellem 16-25 år.

Forskning

I alt 9 studerende har deltaget i projektet på forskellig vis.

- 2 studerende fra Ilissimatusarfik, Nuuks universitet, deltog som assistenter i workshop omkring mad og foto samt fulgte os i Nanortalik i april 2016. De studerende fulgte i øvrigt alle de møder, som fandt sted i forbindelse med vores besøg i byen og fik herved et hands-on indtryk/erfaring med at projektarbejde i praksis.

- 5 specialestuderende har været i byerne. En studerende fra Københavns Universitet samt fire som en del af et særligt tilbudt specialeforløb for studerende ved Danmarks Institut for uddannelse og pædagogik (DPU) ved Aarhus Universitet.

- 3 var i Nanortalik og 2 i Tasiilaq. Deres resultater /videns-indsamling indgår i forskningen. Resultaterne retter sig mod flg. områder: Udarbejdelse af en baseline og trivselsundersøgelse blandt unge. Afprøvning af aktiviteter med henblik på at håndtere stærke følelser og skabe alternativer til at udøve vold. Målgruppen var indsatte i Anstalten i Tasiilaq. Familiebase-rede aktiviteter for unge mødre. I samarbejde med Familiehuse i Nanortalik.

- 2 studerende deltog i juli måned i sommerlejren, Camp Nuan. De unge var frivillige og ansvarlige for at gennemføre fotoworkshop med børn og unge og herved sikre materiale til bogen Vores Minder. Deres feltnoter og interviews indgår i projektets vidensindsamling.

Udvikling af en forskningsteori om projektarbejde og forskning i inuitsamfund pågår og beskrives nedenfor.

Forskning /
2 studerende fra Nuuks
Universitet var med i
Nanortalik

Madfestival

Vores rettigheder - vores liv

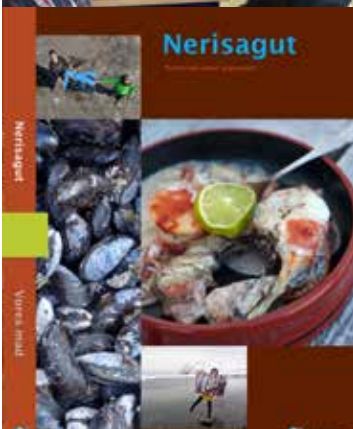
Vores selvværd /
følelser

Vores selvværd

Vores minder

Vores mad

Vores selvværd /
jagt

Ansøgning til Forskningsrådene indsendt (okt. 2016) om et større studie mhp at uddybe teoridannelsen og det empiriske grundlag med afsæt i Siunissaq.

- Interviewundersøgelse om styrken og det særegne i øst-grønlandsk kultur. Indledt i september 2016. Skal indgå i forskningsgrundlaget.

- Lydbilleder til brug for podcast-serie optaget i juni og august/september.

- Udarbejdelse af Årbog 1. Udgivet november 2016.

- Udarbejdelse af hjemmeside, www.siunissaq.gl på 3 sprog. (Gl, DK, UK)

- Udsendelse af 2 nyhedsbreve (1/10 i 2015, 1/12 i 2016)

- Udarbejdelse af 2 artikler til henholdsvis fagtidsskrift og Greenland Today

- Udsendelse af pressemeddelelser (projektstart; udgivelse af Vores Liv, Vores Mad, Vores Minder i samarbejde med FGB i forb. med sommercampen blev projektet omtalt i AG Sermitsiaq.)

- Desuden er projektet omtalt i forbindelse med offentliggørelse af kulturhuset i Tasiilaq, 8. september 2016.

- Kulturhus er overtaget pr. september 2016. Der arbejdes nu på ombygning, organisering, fundraising mv. Facilitering af projektet fortsætter i 2017.

- Koncept for undervisning i projektudvikling for studerende på Nuuks Universitet. Udmøntes i 2017.

”JEG ER NOGET SÆRLIGT OG MÅ ALDRIG KUNNE FORVEKLES MED NOGLE ANDRE. MIN IDENTITET ER MIN EGEN OG INGEN MÅ TAGE DEN FRA MIG.”⁵”

Noter:

2. kilde: 'Vores rettigheder – vores liv', udgivet i oktober 2015 som resultat af aktivitet nr. 1

3. kilde: 'Vores rettigheder – vores liv', udgivet i oktober 2015 som resultat af aktivitet nr. 1

4. Inspireret af: *Piumassuseq isit aqqutaanni ingerlaffiguminaatsumiippoq/Viljen er i det uvejsomme*. Fra digtet Tasama sermersuaq / over indlandsisen – fra bogen: Tungujuuartaumut af Kristian Olsen aaju, Forlaget Atuagkat, Nuuk.

5. kilde: 'Vores rettigheder – vores liv', udgivet i oktober 2015 som resultat af aktivitet nr. 1

KAPITEL 2

FRA SOCIAL RESILIENS TIL BALANCE OG GLÆDE

Madfestival, Nanortalik

Helt centralt i projektets forskningsdel står en videreudvikling af begrebet *resiliens*.

Resiliens er et begreb, som anvendes indenfor flere videnskaber. Her anvender vi begrebet som det er udforsket indenfor psykologien. *Social resiliens handler om at styrke modstandskraften blandt mennesker. Vi vælger derfor at bruge ordet modstandskraft samt ordet overskud og balance*, som vi vil præsentere senere.

Modstandskraft udspringer af at have flere ressourcer end der kræves for at kunne overkomme en given situation. Inden for katastrofeforståelse har man blandt praktikere i mange år sagt: en katastrofe opstår, når påvirkningen er større end ressourcerne til at håndtere den. I Inuitkulturen er resiliens at have styrke til at bidrage til befolkningens overlevelse

og dermed bidrage til det fælles bedste. Resiliens er social, idet det handler om gruppens overlevelse, at sikre de andres og dermed egen overlevelse og gode liv sammen.

Social resiliens omfatter oplevelse af kontrol over vores fælles livsbetingelser, medbestemmelse og aktiv deltagelse, meningsfuldhed, aktiviteter sammen og gensidig social støtte - alle faktorer, der skaber højere trivsel og mindre risiko for mistrivsel, depression, ensomhed, stress, sygdom og tidlig død. En vigtig del af dette er at bygge og vedligeholde det sociale tilhørsforhold, dvs. samhørighed.

RESILIENS ER EN KAPACITET SOM KAN OPBYGGES. FOKUS ER PÅ FÆLLESSKABER DER KAN FOREBYGGE OG STYRKE UNGE TIL LIVET.

Community resiliens og *social resiliens* handler om at styrke lokalsamfundets samlede kapacitet til at overkomme og videreudvikle sig på trods af risikofaktorer. *Community resiliens* skabes i en kontekst, der fremmer respekt for alles rettigheder og som er ressourceorienteret, anerkendende og fællesskabsorienteret.

Social resiliens knytter sig til sikring af grundlæggende menneskerettigheder, idet disse handler om at give mennesker adgang til udviklingsmuligheder også i situationer med modgang og risikofaktorer.

I dag er det dokumenteret, at resiliens er en kapacitet, der kan opbygges. Den kan skabes i lokalsamfund, familier og institutioner. Individuel resiliens læres ved at deltage i et system, der fungerer på en socialt resilient måde. Man taler i dag om resiliente læringsmiljøer (daginstitutioner, skoler, tekniske uddannelser, universiteter, m.v.), resiliente familier, resiliente lokalmiljøer, resiliente byer, resiliente socio-økologiske systemer, m.v. Fokus i alle disse områder er på, at det resiliente findes i de fælles praksisser, der opbygger kapacitet til at forebygge, mestre og komme sig over modgang.

Børn og unges trivsel og resiliens er vævet ind i et større system, en kontekst, der fremmer respekt for alle børn og unges rettigheder og som er ressourceorienteret, anerkendende og fællesskabsorienteret. Dette omfatter diskursen - måden man taler om og til hinanden på - de sociale samspil og adgang til serviceydelser og til andre ressourcer (fordeling). I opbygningen af sådanne socialt resiliente samfund er det vigtigt at have børnenes og de unges perspektiv med, når institutionsmiljø, foreningsmiljøer og nærmiljø skal opbygges.

Begrebet resiliens er under kraftig udvikling, idet fokus som beskrevet ovenfor glider fra en overvægt på individuel resiliens til social resiliens. Social resiliens er sociale systemer, der som helhed er i stand til at overkomme modgang på nyttænkende, konstruktive og socialt, økologisk, kulturelt og økonomisk ansvarlige måder. Derved skabes også sikkerhed for den enkelte borger og den enkelte familie. Det er gennem de sociale netværk, tillid til hinanden, teknisk kunnen, og evne til at kommunikere indbyrdes at styrken findes til at kunne håndtere og overkomme modgang uden store tab af ressourcer, af liv, af trivsel og af fællesskab. Social resiliens består i, at der samarbejdes i stedet for der modarbejdes. At der er frihed til at medbestemme og at der en høj grad af lighed, så ikke det hele kollapser, hvis stive hierarkiske ledelsesformer pludseligt bryder sammen eller hvis økonomisk ulighed fører til, at folk blot stjæler fra hinanden i en katastrofesituation i stedet for at samarbejde om fælles indsats.

Det er i sammenhængen styrken ligger.

Dette er ikke en moralsk konstatering, men er påvist i en række undersøgelser af tillid, lighed, fælles socialt ansvar og økonomisk vækst. Og hvis økonomien har udviklet sig stadig mere fra en overlevelseskultur til en oplevelseskultur, så ser vi et grundlag for at økonomibegrebet kunne udvides væsentligt. Eksempelvis til også at omfatte produktive sider af menneskelivet, der tidligere har været anset for andre former for livsytringer end økonomiske, herunder kunst, kropsligt udtryk i dans, sang, glæde, livsmod, gode historier. Alt sammen noget, der

er blevet omsat til indkomst af nogle få, men som for hovedparten af os skabes hele tiden uden at det koster andre eller os selv noget. Det koster ikke andet end glæde og glæde bliver der jo mere af, jo mere det bruges og deles.

Socialt overskud er, at den der har styrke til at hjælpe, hjælper andre. Som beskrevet nedenfor vil vi derfor her foreslå, at social resiliens oversættes til socialt overskud. Det er det, der har været velanskrevet i Inuits samfund – og i mange andre samfund. Den, der kan hjælpe andre, viser sin styrke og bidrager til det fælles bedste. Social resiliens er et overskud i samfundet til at kunne forebygge, møde og overkomme udfordringer, modgang og tab, så der skabes sikkerhed, tryghed, medbestemmelse og trivsel for alle.

Forskningens metoder sigter mod at udvikle en teori om, hvorledes social resiliens findes, opbygges og styrkes i små samfund i Grønland. I projektet er der fokus på hvordan det kan ske gennem kreative, kunstneriske aktiviteter, reciprocitet og gensidighed i sociale netværk, anerkendelse og fælles handling som gensidig rådgivning og hjælp til at forebygge og til at overkomme modgang i livet samt gennem oplevelser som en del af det store åbne landskab.

Alt sammen aktiviteter, der søger at finde og styrke den store sammenhængskraft, der allerede findes og gøre den tilgængelig for alle samt at bidrage til at lade den udvikle sig, brede sig og finde stadig nye veje.

En sådan teori er ikke almen i den forstand at den gælder for alle, men snarere sådan at man kan finde inspiration i den og at den kan vise sig at være brugbar som netop inspiration for mennesker i forskellige byer og bygder

MADFESTIVAL.
ELEVERNE FÅR EJERSKAB, LÆRING
OG STOLTHED NÅR DE UD FRA
LOKALE RÅVARER TILBEREJDER OG
SERVERER MAD, HÆNGER EGNE FOTO
OP I BY-RUMMET OG HERVED HELT
KONKRET VISER FOR RESTEN AF
BYEN, DÉT DE HAR PRÆSTERET.

at alting udgør et hele. Dette hele er et system, der er før begreber om både individ og omverden. Det er en bevægelig og stadig fortsat i bevægelse i en helhed. Opdelingen i komponenter og derefter samspil mellem dem er en såkaldt *vestlig* tankegang. Derfor vil vi foreslå, at man bruger begrebet balance til at forstå den sociale trivsel i Kalaallit Nunaat – idet den forundring, der skaber grundlag for forskning dér, er hvordan ubalance opstår i dette store helheds-system. Det er grundlæggende set et helt andet spørgsmål end om, hvordan sammenhæng opstår.

i Grønland. Ordet sammenhængskraft dækker det samme, som det engelske *social capital* – ofte helt direkte oversat til *social kapital*. Der er dog rejst kritik mod dette begreb, fordi det antyder, at der er tale om kapital i en markedsøkonomi – og det er der ikke. Der er tale om styrke til sammen at kunne overvinde modstand og modgang og skabe trivsel sammen. Det er noget ganske andet, end at nogen isoleret besidder en form for "kapital". Derfor er ordet tilknytning

eller fællesskab blevet forslået – på engelsk som *sense of belonging*. Det er muligvis bedre – men kan få en snert af, at individet oplever at høre til i bestemte sociale og naturlige omgivelser. Det antyder så, at individet kan forstås som oprindeligt adskilt fra sine omgivelser – hvilket er en meget europæisk forståelsesform. Sådan ser det ikke ud i mange andre kulturers forståelse, herunder i særlig grad oprindelige folks forståelse. Der tager man afsæt i en forståelse af,

KAPITEL 3

FORSKNING

Vores selvværd / om følelser, Nanortalik

Projektet indeholder en forskning, der dels vil dokumentere projektets fremgang og dels vil forsøge at bidrage med en lokalt baseret form for samfundsforskning i Grønland.

Der er megen forskning i børn og unges liv i Grønland – men meget lidt af forskningen tager udgangspunkt i oplevelserne af at leve dér. Der er oftest ikke lokale udgangspunkter, idet synsvinklerne ofte kommer udefra, enten i form af metoder, der er almene og funderede i europæiske og amerikanske forsknings-traditioner, eller i nysgerrigheder, der ikke kommer fra lokalsamfundet. Det er ikke det, vi vil her. Vi vil det ikke så gerne af flere grunde.

Den første er, at vi må undre os over inertien i en række sociale udfordringer sideløbende med at disse udfordringer er blevet så overmåde veldokumenterede i gennem de sidste mange årtier. Det er næsten som en form for symptom – problemerne fortsætter, selvom man vedvarende sætter fokus på dem. Der synes at være skabt en form for parallel-universer – i ét lever forskningen og dens resultater og i et andet lever befolkningen ude i boligblokkene, i de grønne og gule træhuse eller på fangst langt mod nord eller mod syd. Efter de interviewede har lagt telefonen efter survey-interviewet går de ud i forårets rislende tøvejr og glemmer alt om interviewet, men er stadig i fuld gang med livet.

Forskningen var ikke deres projekt, men nogle andres.

En storm forhindrede os i at komme nordpå fra Nanortalik, men blæste os lidt efter lidt sammen med andre rejsende, men vejrfaste i Narsarsuaq. Der mødte vi en højtuddannet, grønlandsk mand, der sagde: "hvis man vil undertrykke et folk er det første, man gør, at tage selvre-

spekten fra dem. Man fortæller dem, at de ikke kan finde ud af det, at de ikke er rigtige, at deres løsninger ikke er gode. Og man beskriver det for dem – indtil de tror på det. Det er kolonialismens socialpsykologi. Hvordan kan det være, at mange af os i dag, når vi bliver fulde, ikke møder glæden i os selv, men møder et rasende væsen, os selv, derinde – fuld af vrede, hævn, selvhad og raseri? Det er virkningen af kolonialismen!"

Set i dette lys har megen socialforskning og endnu mere journalistik sat fokus på problemerne i Grønland og dermed bidraget til hele tiden at fortælle om det, menneskene i Grønland IKKE skulle gøre. Men det er et forkert fokus, der i sig selv udspringer af en koloniserende bestræbelse og som skaber dette billede af et folk, der faktisk har overlevet her i hundredevis af år. Der er rigtigt meget problem-fokuseret beskrivelse af befolkningen – og i disse beskrivelser ligger ikke kun et ønske om at kortlægge andres liv, men også et vedvarende positionering af menneskene i Kalaallit Nunaat som "dem, der ikke kan finde ud af det" – og dermed også som "dem, der har brug for hjælp". Det placerer kolonimagten i en "one-up" position som den civilisatoriske magt, der dels påpeger "det forkerte" og dels tilbyder hjælp til renselse og forbedring.

I dag er dette fokus selvfølgelig ikke knyttet til en kolonimagt, idet kolonirelationen, der i øvrigt formelt set var kortvarig, gennem en række faser, er afløst af en situation, hvor Grønland på mange områder er en selvstændig stat. Men det betyder ikke, at man ikke i den situation også kan vælge at støtte sig på forskning, der har en markant problem-søgende karakter.

I USA har der været en hel bevægelse indenfor forskning – en bevægelse, der handler om at ”af-kolonialisere” forskningen. Det betyder, at man begynder at fokusere anderledes i forskningen. For det første, at man også beskriver alt det, som oprindelige folk, fattige, undertrykte og mindretal KAN. Alt det, de er gode til – i stedet for kun at beskrive alt det, de IKKE kan og alt det, man mener, at de gør FORKERT. Forskning, der giver de fattige og ”deres særlige kultur” skylden for deres fattigdom er koloniserende forskning – idet den fortæller om de andre i stedet for at lytte på deres egne fortællinger. Forskning, der peger på at fattigdom er skyld i kriminalitet, er koloniserende forskning, fordi den overser, at det er den strukturelle vold i samfundet, der placerer en uforholdsmæssig stor del af de samfundsmæssige værdier og privilegier hos nogle få og dermed ikke hos andre. Det er denne form for vold, der skaber ulighed – som så skaber grobund for den direkte vold, vi ser i familier, på værtshuse og i forbindelse med røverier og anden kriminalitet.

I bevægelsen for at dekolonialisere forskningen er man meget opmærksom på, hvor magten til at måle og veje ligger. Hvor placeres magten. Og hvem går videre med at udpege løsninger ud fra forskningens resultater. Hvem får magten til at administrere og styre udførelsen af disse løsninger?

Det er underligt og tankevækkende at se de mange surveys omkring sociale problemer og sundhedsproblemer i Kalaallit Nunaat i dette lys. Nu er det jo en verden, hvor vi kender rigtig mange af dem, der udfører disse undersøgelser – og vi vil gerne udtrykke vores respekt for deres store arbejde. Det er bare tankevækkende at se forskningen i lys af de-

batten om dekolonialisering – som den har bulldret løs med afsæt i oprindelige folk og marginaliserede grupper andre steder i verden. I Grønland bulldrer vi ikke så meget – vi prøver at finde løsninger sammen og vi lader i høj grad udføre de ideer og projekter, som de har energi og lyst til at udføre – uden at blande os så meget i det. Så i det, som vi skriver her, ligger der mest af alt en invitation til at dem, der har lyst til at tænke med omkring om man kunne lade sig inspirere også af dekoloniserings-bevægelsen indenfor forskning og af oprindelige folks forskningsmetoder og på den måde skabe mangfoldighed i forskningen. Der er mange måder at gå gennem landskabet på – ikke kun én. Og alle kommer et sted hen – men ikke absolut samme sted.

Der er dog i dag også mange undtagelser i dette overvældende problemfokus i de forskningsbaserede surveys, idet man ser et øget fokus på trivslen. Et fokus på, at rigtig mange unge i Grønland trives. Ja, 85 % af de unge svarer, at de trives, når de spørges om det i surveys. Her ligger Grønland på linje med globale tal.

Man begynder så – som andre steder i verden – at tale om en særlig udsat gruppe, der ikke trives, nemlig de sidste 15 eller flere procent.

Beskrivelserne af denne gruppe er meget klar, idet der i gennemsnit er tale om unge uden tætte sociale relationer, med erfaringer med vold i og udenfor hjemmet, med mindre deltagelse i fritidsaktiviteter sammen med andre, og med lavt selvværd. Man taler da om de særligt udsatte – men bør, som andre steder i verden tænke på, at hvis nogen er sat ud, så er der et større system, der bidrager til at sætte dem dérud.

Man bør også huske på, at det ikke er de unge, der er problemet. Problemerne

Vores liv, Tasiliqaq

er manglen på tætte sociale relationer, volden og manglende fritidsaktiviteter. Disse problemer set sådan kan man forholde sig til. Der er ikke en særlig art af unge, der hedder udsatte. I stedet er der gode, ressourcefulde og bidragende unge, der gribes af disse omstørfende problemer, der møder dem. De er som hviskende og lokkende stemmer i havkanten. De griber én enkeltvis, men det er de samme problemer som de alle konfronteres med.

I over 150 år har der i hele verden – med start i filantropien og meget snart også i form af statslige tiltag i Europa og Nordamerika været tiltag til at ”frølse børnene” fra urimelige opvækstvilkår med druk, vold, hor og omsorgssvigt. I mange tilfælde var ideen, at få børnene bragt i sikkerhed fra forældrenes uforstandige og uansvarlige levevis. Men var det mon forældrenes skyld alene eller var de blot en lille del af et komplekst system?

Igennem de sidste ti år der kommet et boom i undersøgelser og forklaringer, der viser, at udsathed knytter sig til forældrenes levevilkår – i gennemsnit. Manglende adgang til indkomst og uddannelse fører ofte også til ringere adgang til samfundets ressourcer i øvrigt – og fører til en række konsekvenser i form af ringere helbred (mere sygdom og kortere levetid), dårligere jobmuligheder og derfor en højere grad af arbejdsløshed, ringere boligmuligheder, muligvis ofte med mange mennesker pr bolig og i kvarterer med en høj grad af misbrug og vold. Dette er i dag noget alle ved – og man taler om forarget ved middagsbordet. Man taler om den sociale ulighed i livsmuligheder – og er klar over at denne hænger snævert sammen med økonomisk og uddannelsesmæssig skævhed i samfundet.

Og det er godt, idet det kan åbne nye veje.

En første vej er, at vi kan yde særlige offentlige ydelser for de særligt udsatte.

En anden – og muligvis smukkere – vej er, at vi kan holde op med at tale om disse ”udsatte” som nogen, der har brug for anden hjælp end at få lige adgang til de almindelige samfundsmæssige goder, herunder i særlig grad uddannelse, arbejde og indkomst.

Hvis vi bliver ved med at kortlægge alt det, de udsatte gør forkert, risikerer vi, at de faktisk reagerer med at blive ved med at gøre det. Måske endda som en protest mod hele tiden at blive beskrevet som dem, der ikke kan – og som skal have hjælp. Så den anden vej peger på at skabe gode fælles muligheder for alle – og gerne sammen – hvor man ikke nedgør hinanden, ikke mobber, ikke ser samfundet som en arena for konkurrence, men i stedet ser på fælles ressourcer, fælles visioner, det vi gerne vil. Dét, der kan få os ud af sengen om morgenen. Dét, der skaber glæde. Dét, der får os til at yde vores ypperste. Dét, der får os til at leve og lade livet udfolde sig; kort sagt alt dét, som kolonialisme, forskelsbehandling og konkurrerende nedgørelse ikke giver plads til men forsøger at ødelægge.

I dag spekulerer verdens mest indflydelsesrige biologer og fysikere over livets udfoldelse. De spekulerer over, hvordan universet er opstået og hvordan livet er opstået og dermed hvordan mennesket er opstået. Det menneske, der nu løber rundt og spekulerer over, hvor det kommer fra. Man er dermed faktisk kommet frem til, at mennesket er en del af verden, af stoffet/materien, tiden og rummet. Også spiritualiteten er en del af universet, lige som vores tanker, vores bevidsthed, vores liv sammen med andre, vores empati, vores anstrengelser,

ELEVER FRA SKOLERNE I NANORTALIK OG TASIILAQ FREMLÆGGER DERES RESULTATER FOR DERES FAMILIER OG VENNER UNDER WORKSHOPPEN 'VORES LIV'. HVER WORKSHOP FORLØB AFSLUTTES MED EN ÅBEN FREMLÆGGELSE, HVOR ALLE I BYEN KAN MØDE OP.

I PROJEKTETS MEGET TIDLIGE FASE SAMLEDE ELI ABELSEN, TOVHOLDER I TASIILAQ, EN STØRRE GRUPPE UNGE. HER GAV DE DERES ØNSKER OG IDEER TIL PROJEKTET. DET STØRSTE ØNSKE - ET KULTURHUS SER NU UD TIL AT GÅ I OPFYLDELSE!

I AKTIVITETEN; VORES IDEER OG VORES PROJEKTER ARBEJDES DER NU VIDERE MED DET KONKRETE KULTURHUS SOM KOMMUNEN HAR GIVET BYENS UNGE.

vores mulighed for at finde vej hjem gennem snestorm, alt sammen er det en del af livets store, fortsatte udvikling.

Det hele startede ifølge teorien om Big Bang med en kompakt energi, der eksploderede og derved skabte universet og verden – og vores nabo, Eli, Anders og Jens og os selv – som vi kender det i dag. Men teorien siger videre, at eksplosionen ikke er slut, idet verden udvider sig stadig, verden er stadig i sin skabelse – og dermed også livet. Derfor er den største opgave for os i dag at give livet muligheder for at vokse, brede sig og udfolde sig. Opgaven er, at skabe frihed for, at livet til at udfolde sig. Og livet er universet, livet er naturen, livet er os. Vi står ikke udenfor og kan kigge på ”verden” – men vi har bevidsthed om os selv, idet også bevidstheden er en del Big Bangs stadige eksplosion, dvs. udvidelse og bevægelse.

Nå ja, og hvad har det så med de udsatte børn og unge at gøre?

Det har dét med os alle at gøre, at vi må se på væksten, på glæden, på mulighederne frem for at se på alt det, som vi synes ikke dur. Vi må supplere den forskning, der beskriver overgrebene, krænkelserne på børns rettigheder og på de basale menneskerettigheder, ikke kun de politiske og civile, men i stigende grad særligt de økonomiske og kulturelle rettigheder. Vi må supplere den forskning med et fokus på dér, hvor visionerne findes, dér hvor medbestemmelsen og ansvarigheden findes, dér hvor der er fred, dér hvor der er empati. Dér, hvor der er kreativitet, dér hvor der er glæde. Dér, hvor der er stolthed for alt det, der er opnået – og hvor der er gensidig respekt for det, vi har opnået sammen. Og vi må spørge os selv, hvordan kan vi glæde os over det, hvis der er nogen, der ikke er

med, nogen der ikke har samme muligheder som andre, nogen som vi har ”sat ud”, udenfor i kulden, mens vi selv sidder og hygger os indenfor i varmen og lyset.

Store forskelle i muligheder skaber vold, vrede, aggression og kriminalitet. Høj grad af lige muligheder skaber tryk og tillid og videre i en levende spiral skaber tillid til hinanden lige muligheder.

Forskningen i dette projekt er derfor meget optaget af, hvad der vides i byerne om, hvordan man skaber gode liv der – ofte på trods af en række globale, strukturelle udfordringer. Det er et forsøg på at gentænke det, der skaber vækst og glæde, gennem mødet med den lokale visdom. Netop derfor fokuserer vi på den glæde, åbenhed og tillid, der møder os der. Det er dermed også et forsøg på at skabe forståelser, erkendelse og viden direkte i praksis frem for kun at skrive grå rapporter, der kan vandre deres tyste, spøgelsesagtige gang hen over administrative skriveborde.

Det er godt at rapporterne bevæger sig – men det er nu alligevel bedre, at vi sammen bevæger os i praksis.

Derfor har vi overvejet rigtigt meget og vredet vores hoveder rundt omkring, hvad en baseline egentligt er i denne sammenhæng. Hovedvridningen førte til, at en baseline er en beskrivelse af ressourcer og udfordringer i et konkret samfund, en lokalitet og et landskab. Det er vigtigt at foretage en sådan baseline – samt en form for filosofisk baseline, der beskriver hvorfor netop dette er vigtigt – som vi har gjort ovenfor. Så en baseline er en beskrivelse af stedet, hvorfra projektets rejse begynder. Hvordan ser her ud på dette sted, hvem er her, hvilke visioner har vi, hvornår opstår håbet, hvornår ved vi, hvad vi skal gøre, hvilke resultater vil vi gerne opnå, hvornår er

det værd at engagere sig, hvornår bliver vi trætte, hvorfra får vi energien igen, hvilke gaver giver vi, hvad vil vi gerne have fra andre, hvad tænker vi om vores liv, hvad tænker vi om vores kultur, hvornår rækker vi hånden frem mod andre, hvad og hvem har vi tillid til?

Det er en reflektiv baseline. Vi reflekterer sammen, mens vi allerede har påbegyndt rejsen.

Det er en reflektiv baseline, fordi vi ser hinanden. Vi spejder ud og ser en anden, et andet menneske, derude og genkender dem og os selv eller spørger nysgerrigt. Vi lærer, vi får viden, vi bliver belært igennem kontakten og vi prøver selv at bidrage ved at lytte, at se, at undres og at glædes. Vi må tænke over, hvad vi kan give tilbage af samme værdi – i stedet for at komme rejsende og måle og veje og sætte vores begreber på det, der allerede hedder noget her, hvor der har levet og boet mennesker i hundredevis af år.

En dag stod én af os i døren til den vakantbolig, som vi havde fået givet som hjem under vores ophold i Nanortalik. Det var oppe på første sal og jeg var ude at trække lidt frisk luft på svalegangen. Jeg stod der og prøvede at få et indtryk af stedet og folk, der boede der. Kort sagt, jeg stod og gloede på folk, i fagsprog kaldet ”at jeg foretog observationer”. Så mens jeg stod og belurede folk på denne nysgerrige – og måske endda lettere vurderende – ”observations-måde” opdagede jeg pludseligt, at der stod en mand i et vindue overfor og foretog ”observationer” af mig. To ivrige socialforskeres blikke mødtes. Men i stedet for straks at lave en forskningskonference og udveksle forskningsresultater fik vi begge to lige pludselig meget travlt med at se alle mulige andre steder hen, klø os i håret og pille næse. I det hele taget at

være høflige mennesker, der ikke gloede på andre.

Sådan bliver den observerende hurtigt til den observerede. Som i Paul Austers New York Trilogy opdager detektiven pludseligt, at den person han holder under observation er sig selv. Så kommer man til at tænke over egen rolle og adfærd. Dette er endnu en gave – som man får, når man glor på andre og de andre glor tilbage.

Når man kigger på en anden og den anden kigger tilbage – så ser vi både hinanden og os selv.

Vi vil gerne lave en reflektiv baseline.

Vi vil også gerne forholde os til, at forskning har været en stor del af problemernes opståen. Derfor vil det være godt at tænke i andre former for forskning eller måske blot fælles vidensopbygning, der kan skabe færre problemer og bidrage mere aktivt direkte til gode løsninger af problemer og derved skabe mere overskud og livsmuligheder.

Projektet understøttes af forskning med de ovenstående refleksioner over at skabe en brugbar, men også innovativt nytænkende forskning. En forskning, der skaber et fælles videns grundlag, som både kan fremme projektets implementering og resultater. Og som kan bidrage til at skabe en lokalt baseret, nytænkende teori om styrker og udfordringer i forskellige områder af Kalaallit Nunaat.

Oprindelige folks viden

Der har været en stor diskussion af betydningen af Inuit's forståelse af økologi, dvs. den kulturelle viden, der findes om naturen. Dette er blevet beskrevet som traditionel eller måske bedre ”oprindelig økologisk viden”, på engelsk forkortet

til TEK, der står for Traditional Ecological Knowledge (Wenzel, 1996). Hansen (1988) viser, at der i Inuit kulturen ikke er samme skelnen mellem mennesker og natur på det begrebslige niveau, som der er i en vesteuropæisk kultur.

I stedet skelnes mellem *det styrkende og det modgangsfyldte* i livet. Der er ikke en opdeling mellem mennesker og natur i den oprindelige kultur, men i stedet et 'hele', hvor alt er besjælet på en særlig måde og udspringer af helheden. Tester og Irniq driver argumentationen så vidt, at de siger, at der ikke er tale om en sammenhæng, men en helhed – og går videre til at sige, at heller ikke holisme dur som begreb for dette, idet der netop deri ligger en forståelse af, at alting hænger sammen. Det gør det ikke, siger de, i forståelsen i Inuit kulturen. Der er det en helhed fra starten, dvs. det samme på forskellige måder, hvilket de beskriver som at verden (inklusive mennesker, navne og sjæle) udgør en ”syningsløs helhed” (Tester & Irniq, 2008).

I et sådant system bliver balancen mellem forskellige bevægelser og dynamikker det afgørende for at finde udviklingsveje og grobund for overskud. Der er bevægelse indefra og dermed inden i systemet, idet det jo ikke kan være anderledes, hvis alt hænger sammen.

Det er tankevækkende, at der i øjeblikket med afsæt i kvantefysikken i vesten udvikles psykologiske og sociale teorier om netop altings sammenhæng og bevægelse. Der opstår en hel bevægelse af ny-materialisme, der handler om at man ikke kan skelne mellem materie og levende organismer på samme måde, som man tidligere har søgt at gøre det i vestlig videnskab. Også ting kan forme udviklingen. I bevægelser i jorden, i stenene, i vandet samt i teknologien er

der bestemmelser, handlinger, der former mulighederne for beslutninger og selv dynamisk former landskaber, boliger, infrastrukturen og bevægelsesmuligheder. Mennesket er ikke den eneste handlende kraft i verden, men er blot én blandt – og vævet ind i – mange andre kræfter og bevægelser. Det er et større system, der bevæger sig end blot handlende mennesker. Systemforståelsen træder frem

overfor, naturen. På mange måder kan man se denne strømning i tænkningen som en vinden tilbage til de erkendelser, som mange kulturer har haft og stadig har af verdens helhed, af livets udspring og systemer som stoflige, komplekse og i stadig bevægelse.

I denne forståelse handler social resiliens om at vedligeholde balance gennem fortsat bevægelse, hen mod sammen at

mellem borgerne. Alt dette handler om at skabe menneskeligt overskud ved at kende og forstå det livsrum, vi lever i. Og dermed være i stand til at lade det udvikle sig, så det skaber øget vækst af trivsel, glæde og styrke i hele systemet. Når man anlægger denne synsvinkel på forskning i Kalaallit Nunaat, bliver man optaget af misforholdet mellem beskrivelserne af den sociale situation og

gentagelse i det. Det bliver næsten som et summende mantra, der gentager sig. Rapporterne, spørgeskemaundersøgelserne, forskningen vækker opmærksomhed kort – og så glider de væk igen, som beskrevet ovenfor. Politikerne gør noget, de professionelle gør noget, folk gør noget, den offentlige debat gør noget – så der sker noget. Men så kommer der en ny rapport med samme fokus og samme re-

Vores liv, Tasiilaq

Vores mad, Tasiilaq

og får ørenlyd – måske kortvarigt, måske mere vedvarende – i en forskningsverden, der ellers har været domineret af opdeling, enheder, adskillelser. Dette er ikke første gang det sker, men i dag gør den økologiske udfordring, at vi må erkende at være med i naturen i stedet for at se os som stående udenfor, ja ligefrem

skabe menneskeligt overskud, som så kan deles med andre. Det er dette, der er målet og som kan støttes af teknik, infrastruktur, lovgivning, demokrati, menneskerettigheder i praksis, velfungerende institutioner indenfor uddannelse, sundhed og retspleje og teknisk forvaltning, et deltagende civilsamfund og tillid

oplevelsen af at komme til en grønlandsk by eller bygd.

Oftest - hvis man læser socialforskning - bliver man fokuseret på de mange sociale problemer, der synes at være. Der er et dominerende fokus på dette. Det er også, når man læser om det igennem flere, måske mange år, som om der er en vis

sultater – måske netop fordi den lever sit eget liv i et parallelt spor. Beskrivelserne bliver, som nævnt ovenfor, på en måde selv et symptom, dvs. en gentagende lidelsesfyldt måde at gentage en reaktionsmåde, der ikke løser den grundlæggende problemstilling eller skaber bedre veje at lade livet udvikle sig på.

En særlig form for rapporter ser dog ud til skabe bevægelse. Det er rapporterne om situationen med hensyn til børns rettigheder og menneskerettighederne, der rykker folk. Der afventes en ny af disse rapporter i efteråret 2016.

Alligevel er det som om, der er en stor inerti. Det er svært at ændre tilstanden. Men det er nødvendigt at bevæge sig, at skabe levende bevægelse. Det er en rejse til et nyt sted, hvor volden ikke eksisterer, hvor kvinder ikke slås på og bankes, hvor børn ikke behøver være bange for at far slår mor, hvor man sammen siger nej tak til alt dette. Der er en rejse, der nu er påbegyndt, men som kræver at alle begynder at gå og alle bidrager.

Kraften i en sådan fælles rejse så vi tydeligt og sandfærdigt smukt i projektet Paamiut Asasara, hvor menneskene i Paamiut sammen fik vold i hjemmene til at falde med næsten 50%. Dette skete netop ved en fælles rejse - uden at nogle gav ordrer, uden at nogen beskrev andre negativt, uden at nogen bestemte over andre. Uden det voksede et fællesskab frem omkring, at vi vil noget andet end volden. Vi vil rejse sammen hen til et samfund, som er gladere, som giver mere trivsel, mere latter, mere viden og mere handlekraft.

Så man kan godt rejse sammen hen til nye måder at være sammen på selvom man bor samme smukke sted, måske netop det sted, der giver os styrke til at se skønheden, glæden og godheden ved at være sammen her, hvor mennesker har boet så længe. At rejse har mange betydninger og former. En af disse er også helt konkret knyttet til det forhold, at man som rejsende i Kalaallit Nunaat er nødt til at sejle eller flyve for at komme til en by. Man oplever sig selv i en verden, som

ikke er forbundet med veje – men med fjelde, fjorde, dale og hav. Det giver en særlig fornemmelse og en følelse af at være netop her, hvor det foregår, men hvor man kan opleve sig afsondret, adskilt eller isoleret, hvis man rastløst er på vej af sted igen. Det adskiller i dag familier, det er dyrt at rejse. Men det gør også, at man er netop her, hvor livet folder sig ud. Man er i en samlet verden, et center, et knudepunkt.

Man lander der, man ser sig om, man går rundt. Og det, man ser, er noget helt andet end rapporterne beskriver. Det er glæde, det er venlighed, det er entusiasme. Det er et sammensat billede – og det er et billede, som det tager tid at tyde. Netop det har ført til, at der er opstået en tradition for oprindelige folks forskning, idet man ikke kun vil lade sig beskrive ude fra, man vil ikke indgå som kun tal i befolkningsundersøgelser, man vil ikke kun lade sig beskrive ud fra spørgsmål, som andre har fundet på er de interessante. Man vil ikke fortolkes ind i andre kulturers dominerende verdensbilleder, men ind i sin egen – om end gerne med dialog med andre mennesker i verden. Man vil noget andet end spørgeskemaer – man vil forstå livet i landskabet, i hjemmene, i drømmene, i nærværet, i historierne, i værdierne og i glæderne.

Men alt for ofte udforskes man igennem spørgeskemaer med endeløse rækker af snedigt opmarcherede spørgsmål. En interessant tanke i den forbindelse er, at man åbenbart tror, at vi svarer ærligt på samme måde alle sammen, når vi indgår i spørgeskemaundersøgelser og store surveys. Men gør vi det? Svarer vi ud fra en forståelse af ærlighed som objektivitet i *beskrivelsen* eller ud fra ærlighed som formidling af vores *følelser* eller ud fra ærlighed som en formidling af, hvad vi i overensstemmelse med vores

dybeste overbevisning gerne vil bidrage til, at der vil ske i fremtiden. Der er givetvis også andre strategier for besvarelse af spørgsmål. Dette er studeret ivrigt i teorier om konstruktion af spørgeskemaer og f.eks. psykologiske test – men hvis den, der besvarer, er lige så snedig som den, der har konstrueret, så er der heldigvis stadig plads til frihed. Ja, igen, hvad nu hvis besvareren er meget mere snedig end den, der konstruerede skemaet? Ups, så vandt livets mangfoldighed over spørgeskemaets snæverhed og forskeren sidder tilbage med tal, der siger noget om noget, men ikke noget om, hvad dette 'noget' er.

Survey'et i sin grundform kalder på folk som almene samfundsborgere, som numre i en befolkningsgruppe, som cpr-numre, som medlem i en aldersgruppe. Men de, der besvarer, er unikke mennesker og de er ærlige på mange måder: ved at være oprørske, ved at

drille, ved at svare strategisk i forhold til egne visioner, til politisk overbevisning, til fremme af bestemte holdninger. Nogle tror – og det tror vi også – at folk svarer ærligt på den måde vi forskere ser det, men gør de mon det? Vi går ud fra, at de ønsker at hjælpe os med vores undersøgelse – men vil de det på vores måde? Måden der besvares på er ofte meget mere tankevækkende end de svar, de giver. Men vi hører meget lidt om dette i de store surveys. Måske ønsker man at skille sig ud og derved netop at bidrage til fællesskabet ved at være noget særligt i sin besvarelse.

Det er interessant, fordi man i oprindelige folks forskningsmetode er meget opmærksom på, at de store befolkningsundersøgelser gør menneskene ens og dermed udsletter de særlige personlige kendetegn, de specifikke sociale forpligtelser, overvejelser og visioner, som det unikke menneske har. Det er dermed ikke menneskenes stemmer, der høres,

Vores minder, Nanortalik

men demografens målingsresultater, der høres. Og det er demografen, der taler. Vi hører demografen fortælle om metoden – men ikke de udsurgte fortælle om deres metode, som de brugte til at besvare med.

Netop at lytte til folks egne metoder, strategier, forundring, fortolkninger og forståelser – og lytte til det unikke, det særlige, det foruroligende, det beroligende, det handleorienterede, det visionære, det drømmende, det ceremonielle, det øjeblikkelige og det vedvarende, det situationelle, det fortættede og det vidtløftige – netop det vil oprindelige folks forskningsmetode give rum for.

Det er det modsatte af det ansigtsløse, hvor vi alle bliver gjort éns.

Ansigtsløse relationer i forskningen er der, hvor den ene part ser den anden som den, der bidrager med oplysninger – og denne anden svarer så på spørgsmålene, muligvis af høflighed, som den første part stiller. Det er som en underlig trommedans mellem to – men hvor den ene kun stiller spørgsmål og den anden kun svarer. Og bagefter går den første hen på sin briks og laver en lang sang om det, den anden svarede. Denne sang synges så i andre sangkampe, hvor kun de sangere, der stillede spørgsmål, mødes – og synger deres sange om de andre dér.

I en lærebog om metode fandt vi en sætning, der skrev *at forskere skaber viden ved finde ligheder i og på tværs af tilfælde med henblik på udvikling af begreber, ideer eller teorier*. Så de to mennesker i landskabet er altså ikke blot to mennesker – det ene er et tilfælde⁶ og det andet en forsker.

Men er det egentligt godt, kan man spørge sig selv om.

Kunne det være anderledes?

I en hel anden verden og en hel anden tid tænkte Platon over dette – og efterlod hos os den ide, at det sande, det smukke og det gode måske er det samme. Det er da stadig værd at tænke over. Måske forskning kun kan finde det sande, hvis den også deri finder det smukke og det gode. Og måske kun forskning, der i sig selv er god og retfærdig og måske dermed ligefrem er smuk, kan finde sand viden.

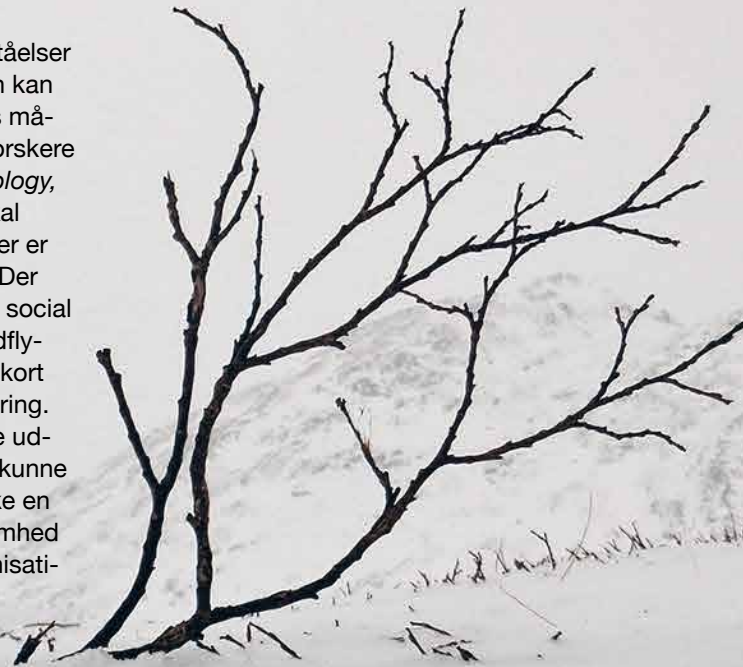
I de sidste mange år har der været en bevægelse hen imod udvikling af netop *indigenous methodologies*, der ikke søger at reducere mennesker til tilfælde. Vi bruger her betegnelsen *oprindelige folks forskningsmetode*.

De oprindelige folks metodeforståelser beskæftiger sig med, hvordan man kan forske baseret på oprindelige folks måder at erkende verden på. Nogle forskere bruger betegnelsen *tribal epistemology*, men det gør vi ikke her, idet det skal understreges, at Inuit ikke var – eller er – organiseret i stamme-strukturer. Der var en langt mere frihedsorienteret social struktur med distribueret viden, indflydelse og beslutningskompetence, kort sagt en form for netværksorganisering. Der var ikke en høvding, der kunne udstede ordrer eller et ældreråd, der kunne bestemme over andre. Dette er ikke en vurdering, men blot en opmærksomhed på en vigtig mangfoldighed i organisationsformer.

Helt tilbage i slutningen af 1980erne holdt en af os et lille foredrag i foreningen af Grønlandske Studerende i Danmark. I foredraget var ideen, at den sociale organisationsform hos Inuit på mange måder lignede den dengang moderne managements- og organisationsteorier, nemlig selvstyrende grupper, netværksorganisering og fleksible arbejds teams organiseret ud fra opgaver. Vi var allerede langt på vej fra industrisamfund til informationssamfund. Der var en god fælles refleksion over dette ved mødet, hvor fokus netop var på at videreudvikle alt det, man allerede er ekspert i i samfundene i Kalaallit Nunaat. Det handlede

også om at møde nye udfordringer, idet organisationsformen der jo netop var udviklet som en form for fleksibel organisme, der kunne sikre overlevelse under særlige vilkår.

Efter flere år på Ilinniarfissuaq i Nuuk befandt en af os sig dengang på København Universitet – men havde imellem været godt et år i De Danske Statsbaners (DSB) personaleafdeling ved hovedkontoret. Men derfra vidste man jo så noget om spor i landskabet – om hvordan disse spor snor sig gennem landet, farer afsted på vej væk fra et sted og hen mod et andet, nogen

Vores mad, Tasiliq

Vores mad, Nanortalik

Der findes et nyligt eksempel fra Nunavut, hvor to personer er ude at samle muslinger ved lavvande. De går ud over det flade land, der er fyldt med store sten, tang, og havvand, der ikke nåede med højvandet ud, men blev fanget i lavninger og huller. De går og taler om livet og om døden og overgangene mellem disse to områder. Det mærkelige er, at den ene person taler og fortæller – mens den anden går med en lille notesbog og skriver ned, hvad den første siger. Sådan går de ud over ebbe-landskabet, mens mågerne skriger over dem og vinden blæser friskt. Er den ene mon lærermester og den anden en elev. Ja, på en måde. Er ordene i sig selv så flygtige og uvigtige, at de skal fanges og skrives ned i en notesbog som skrift frem for at blive husket – måske endda husket i hjertet, som man siger i folkesproget. De talte ord fanges, gøres til skrift, fastfryses, stivner, de bliver til krystaller frem for at leve i øjeblikket, i vinden, i tiden, mens vi venter på at havet kommer tilbage. Ordene er ikke mere en udveksling, en reciprok bevægelse, en dans mellem to mennesker, men er fanget indeni notesbogens gule papomslag. Den ene person er en ung pige, der fortæller om sit liv, den anden er en antropolog, der bedriver forskning. Set på afstand som de går der i det sorte og glimtende landskab ligner de egentligt bare to mennesker, der er i gensidigt givende dyb samtale.

gange i cirkler på vej til det samme sted, men med mulighed for at stå af undervejs og rejse i andre retninger ved at følge netværk og kryds. Forskellen på disse spor og slædespor i sneen er stor. Sporene af tungt jern ligger fast, mens slædeføreren kan finde stadig nye veje. Og slædesporene viskes væk igen, når sneen fyger hen over dem eller smelter i forsommeren.

Der er landskabet åbent – sporene er ikke altid allerede lagt, før rejsen begynder.

På samme måde kan vi hente inspiration i teorierne om oprindelige folks forståelse af viden – og hermed af forskning. Der er et landskab, men sporene er ikke på forhånd lagt. Der er mange måder at gå gennem landskabet på og der er steder, hvor der aldrig har været mennesker før.

I Paamiut Asasara var der planer om tydeligere at markere de gamle stier fra byen og ind i landet. Det kunne eventuelt blive et yndet område for vandringsture for turister – var planerne. Men egentligt var stierne helt perfekte i deres egen skønhed, der bestod i, at de gik ind i landet og lidt efter lidt forsvandt. De sendte én afsted et godt stykke og derefter måtte man selv finde vej videre. Måske langt videre fremme fandt man pludselig igen et stykke sti, der så lidt efter igen forsvandt. Måske var det blot det uøvede øje, der ikke fandt stien. Men måske var det for alle, at stien førte et stykke – og så satte vandreren fri til at finde sin egen vej.

Sådan er det også med oprindelige folks forskningsmetode – den viser vej, men sætter også fri, idet den kræver dybt personligt engagement og en glæde over stedet, over landskabet og dets mange veje. Dette gælder i øvrigt nok al

forskning – idet det handler om at finde løsninger på udfordringer i vores fælles viden. Der er ingen kogebogs-opskrift på god forskning. **Kun den forskning, der tænker nyt, finder nyt.** Den, der gentager de samme metoder slavisk, finder kun det, de søgte på forhånd. Der dokumenteres det, man mente at vide på forhånd, men sætter ingen udvikling i gang. Den, der bruger nye metoder, som udspringer af feltet, finder nyt og skaber viden ved at sætte af fra det vi ved og skaber ny viden ved at undersøge skønne og forunderlige ting

Tor Nørretranders (2002:156) skriver om videnskabshistorikeren Kuhns teori om videnskabens udvikling, at denne teori er, "at opfatte erkendelsens udvikling som en udryddelse af uvidenhed, snarere end en tilnærmelse til en forud given sandhed". Nørretranders citerer Kuhn: "hvis vi kan lære at sætte udvikling fra det, vi faktisk ved, i stedet for udvikling hen imod, hvad vi ønsker at vide, vil en række irriterende problemer måske forsvinde undervejs" (Kuhn, 1973:179-80). Nørretranders skriver en fin finale til sin præsentation af Kuhn: "Thomas Kuhn indledte en idehistorisk udvikling, som jeg tror fremover vil gennemtrænge næsten alle former for erkendelse, der beskæftiger sig med ting, der udvikler sig: Det handler ikke om, at det, der udvikler sig (erkendelsen, livet, teknologien), gerne vil nå hen til et på forhånd givet resultat, men om at komme væk fra den eksisterende situation. Verden er åben, intet er givet på forhånd. Vi skal ikke hen-til, men væk-fra. Historien fortsætter" (Nørretranders, 2000:156-57).

Mauss skrev på baggrund af sine studier af gave-givning som social organisering blandt en række oprindelige folk, at

sociologisk forskning skal se på det hele: ”Det er ved at betragte det hele under ét, at vi har kunnet se det væsentlige, det levende aspekt, det flygtige øjeblik, hvor samfundet, menneskene, bliver sig bevidst om deres følelser over for sig selv og deres situation i forhold til andre. I denne konkrete iagttagelse af samfundslivet findes midlet til at finde nye handle-måder, som vi kun lige er begyndt at ane” (Mauss, 2000: 106). Denne indsigt var selv en gave som Marcel Mauss havde fået fra de oprindelige folks forståelse af viden og forskning.

Det interessante i begrebet om oprindelige folks viden og forskningsmetoder er, at selvom der er forskelle mellem de enkelte folk og deres oprindelige kontekster og kulturer, så er der, i hvert fald på de amerikanske kontinenter inklusive Grønland, en bagvedliggende forståelse, som udspringer af den ovennævnte erkendelse af at alting er et system, dvs. alting er forbundet med alting på komplekse og mangfoldige, bevægende og dynamiske måder og med mulighed for balance eller ubalance i systemet som helhed.

Andetsteds⁷ har vi beskrevet, hvordan en oprindelig gruppe i Honduras fortalte, at den øgede vold i hjemmene samt hovedpine, mavepine og udslæt skyldtes en ubalance i systemet, oversat til i naturen. En gruppe medicinstuderende ville hjælpe – og gjorde det også ved at iværksætte en undersøgelse, der hurtigt viste at vandet i den lokale flod var voldsomt forurenede pga. af et storskala mineprojekt længere oppe af den. Dette forårsagede mindre og dårlige afgrøder samt sygdom blandt kvæg og andre husdyr samt hos mennesker, der drak vandet eller kom i berøring med det. De lokale havde ret i deres teori – der var

en ubalance i det økosystem, som de levede i. To forskellige videns traditioner fandt det samme, men på forskellig måde.

Forskeren, Kovach, der selv kender den oprindelige kultur og den vestlige kultur (”settler-kulturen”) i Canada indefra gennem sit livsforløb – som datter af to oprindelige folk og vokset op som adoptivdatter i en ungarsk-canadisk familie, beskriver hvordan verden – i følge *de oprindelige folks metodeforståelse* forstås som et system. Der er i systemet mulighed for serier af balancer uden et fælles midtpunkt eller et centrum. Dette kalder vi tensegritet. Teorier om tensegritet handler om at forstå, hvordan balancer i systemer kan opstå uden at systemet som sådant har et midtpunkt eller fikserede balancepunkter. De er udviklet indenfor arkitektur og biologi og derefter brugt i antropologiske beskrivelser af shamanisme – men disse beskrivelser er senere blev påvist at bygge på skønlitterære beskrivelser af fiktive personer (her tænkes på Carlos Castaneda berømte bøger om Don Juan). Ordet er en sammentrækning af begrebet *tensional integrity* (se Buckminster Fuller, 1961). En anden forståelse af samme fænomen i skulptur blev kaldt *floating compression* og var en inspirationskilde for udvikling af begrebet tensegrity (se Heartney, 2009).

I oprindelige folks forskningsmetode er der ikke tale om ét center, men mange centre, der er dynamiske og flytbare og dermed kan bidrage til at vedligeholde eller genskabe balance. Det er ude i sporene, trådene og sammenvævninger at udviklingen af balance sker.

Kovach fortæller os, at meget forskning kan gå fejl, fordi man ikke forstår for-

skelle i de grundlæggende opfattelser af at være i verden på – som menneske og som forsker, som facilitator, som igangsætter af projekter, som deltager – når det foregår ud fra forskellige epistemologier. Én måde er at se det som komponenter, faktorer, årsager og virkninger, ydre forhold, samspil og dialektik. En anden form er at se det som tensegritet (balance uden centrum), bevægelse, tilblivelser, komplekse systemer, netværk, drømme, kraftfulde bevægelser og spring, helheder i udvikling. En bestræbelse er at se mennesket som beskrivende – et væsen, der kan beskrive de andre, naturen, det objektive. En anden bestræbelse er at se mennesket som en del af helheden, der derved betragter sig selv, hvilket er en indre bevægelse i hele systemet. Mennesket er ikke adskilt fra ”systemet”, men er indeni det. En forståelse, hvor der ikke er komponenter, men sammenhænge, ikke er udvekslinger og interaktioner, men ”indvekslinger” og vækst indefra, at systemet udvider sig, vokser og skabes indefra⁸

Hvis ikke man tager højde for forskellene i måden at anskue verden på, så har det pga. ubalance i magtforhold oftest op gennem historien først til, at man assimilerer oprindelige folks forskning ind i den vestlig-europæiske måde at anskue forskning på. De oprindelige folks videns-traditioner er endog blevet set snarere som antropologiske data end som ægte, dvs. sand, smuk og retfærdig viden. Dette søger man at ændre i dag netop gennem fokus på oprindelige folks viden som forskning, viden og forståelse af det betydningsfulde i verden og dermed i livet.

Hvis man vil tage højde for de oprindelige folks måde at anskue verden på, må forskningen ligesom interventionen tage

udgangspunkt i de konkrete relationer mellem mennesker. Forskning er ikke fjern og upersonlig. Den er i forpligtende relationer mellem konkrete mennesker i levende nærvær.

I følge de oprindelige folks metodeforståelse må forskningen endvidere være stedbundet. Den knytter sig til bestemte landskaber, områder og til helheden af mennesker og steder, mennesker og dyr og måder at være en del af den konkrete verden på.

Som omtalt ovenfor, så begrundes dette sig i, at man ikke kan se dyr, mennesker, og natur som adskilte. Og hvis man forsøger dette, så fremmedgør man menneskene fra verden. Man gør os abstrakte, hvis man fjerner os fra vores konkrete liv, landskab og bevægelser.

Det betyder, at meget af det, som vi måske har tendens til ikke at notere os og tillægge værdi iflg. vores vestlige og europæiske tilgang, faktisk har stor betydning, hvis man vælger at bruge de oprindelige folks metodeforståelse, hvor netop landskaber, reciprocitet mellem mennesker og mellem mennesker og dyr er indbyrdes forbundne. De kan derfor ikke udforskes alene eller isoleret fra hinanden. Drømme, ceremonier, forpligtelser er dermed også veje for forskning.

Man må være konkret i det abstrakte, gerne gennem drømmende, spirituelle visioner og skabende inspiration og udtryk, idet alle menneskelige livsytringer er en del af verden, dvs. af materien, af tiden, af rummet.

Den fjerne, ikke konkrete, ikke personligt forpligtende, ikke landsskabsbundne, distante, beregnende abstrakte tilgang kan være en udfordring at lægge fra sig, når man er ’skolet’ til, at det er i de abstrakte teorier, at vi kan finde de store sammenhænge ved at være objektive,

Vores liv, Nanortalik

udenfor og tekniske. Men vi må lægge denne tankegang fra os i dag – hvor net-op de store videns-skabende innovationer og udviklinger indenfor fysikken sker ved at tænke det erkendende menneske som en del af materien og ved ikke at kunne studere materien som uafhængig af observationsprocessen. På den måde kommer selve tanken ind i materien som en forståelsesform, der derved gør det drømmende, det visionære og det spirituelle til væsentlige dele af selve verdens opbygning og bevægelse. En sådan helhedstanke vil se det abstrakte som bygget op af mangfoldige processer, hvor det konkrete, det nærværende og det stedlige er særligt levende bidrag (se Chopra et al, 2015 for en fin, men noget tungbenet fremstilling af dette).

En tredje betydningsbærende måde at forske på i oprindelige folks metodologi er storytelling. At fortælle historier er en helt konkret måde at bygge indsigt og forståelse på. Det er en måde at reflektere over livet på. Storytelling – og at

lytte til disse mundtlige fortællinger – er et område, hvor vi kan finde megen viden omkring de samfund, vi bevæger os rundt i og vil studere, fordi der er en masse 'data' i disse historier.

Det er bare ikke statistiske data. Men ikke desto mindre er det værdifuld viden, hvis vi ønsker at forstå det mangfoldige liv, der møder os i Tasiilaq og Nanortalik.

Oprindelige folks metode og Vestnorden

I Grønland er der så stor en tradition for en velfærdsstat, der ligner de (øvrige) nordiske velfærdsstater. Grønland er en del af Vestnorden og dermed af Norden. Men i Kalaallit Nunaat er Inuitkulturen levende og i rivende udvikling samtidigt med at den er vævet ind i velfærdsstatmodellen. I denne sammenvævning er der balancer og ubalancer. Balancerne er i respekten for den personlige frihed, tilliden til hinanden, institutionernes store rolle, foreningsliv, ideen om lighed, en bred demokratiopfattelse og redistribution via skatten. Også i faren for at klientgøre store dele af befolkningen er der ligheder med de andre Nordiske velfærdsstater. Dette udspringer dels af en stor tiltro til institutionerne, som mærkeligt nok fører til stor utilfredshed og mange klager, hvis ikke institutionerne lever op til forventningerne.

ANNA KÛITSE KÛKO FORTÆLLER HISTORIER TIL EN GRUPPE UNGE PÅ PIAREERSARFIK/MAJORIAQ, TASIILAQ I FORBINDELSE MED WORKSHOP OM SELVVÆRD. SEPTEMBER 2016.

Vores liv, Tasiilaq

Vores minder, Nanortalik

Der er også ubalancer mellem systemerne. I mange grønlandske byer og især i bygderne er der stadig en udpræget gave-”økonomi” ved siden af penge- og vare-økonomien. Det er der også i andre Nordiske lande – men her ofte som en uformel bytte-økonomi, snarere end en gave-økonomi.

Nogle kalder Inuits tidligere økonomi for en subsistens-økonomi – hvor det særlige ved økonomien er, at der produceres for at overleve og at det er meget svært at akkumulere rigdom. Kødet kan ikke opbevares længe, når sommeren kommer – og det symboliserer heller ikke anden rigdom end muligheden for at overleve. Det handles ikke mellem forskellige familier. Der er heller ikke nogen ide i at akkumulere et stort antal kajakker eller konebåde, hvis der ikke er brug for dem i den umiddelbare overlevelse. Ordet subsistensøkonomi er dog ikke godt idet det signalerer, at man hele tiden skulle leve på et minimum, hvilket ikke

er rigtigt. Det kan være rigtigt i perioder, men ikke hele tiden. Ordet betyder vel egentligt at livets bevarelse er det vigtigste mål i økonomien snarere end sammenhoben af akkumuleret rigdom. Vi vil hellere anvende begrebet gave-økonomi for denne form for organisering af samfundets materielle grundlag, idet udvekslingen i form af gaver og deling er den bærende dynamik.

Kuokannen (2011) beskriver, at oprindelige økonomier ofte er kendetegnede ved, at de ikke har profit som mål. De er snarere bygget op omkring at sikre familier og samfundet mulighed for overlevelse. Hvis der opbygges et overskud, så anvendes det til at holde fester – nogle steder med fastlagte mønstre omkring gavegivning – og foretage ceremonier. Både festerne og ceremonierne øger den sociale samhørighed i samfundet og giver prestige til dem, der giver meget, dvs. bidrager meget til det fælles (Kuokannen, 2011:220). Der argumenteres

videre for, at de centrale principper for oprindelige økonomier er bæredygtighed og reciprocitet, og at disse økonomier er tæt knyttet til landsskabet, dvs. de naturlige omgivelser. Dette betyder endda, at det er vanskeligt at tale om tilknytning, da dette logisk forudsætter en adskillelse til at begynde med. Det er der ikke – der er snarere tale om et netværk af relationer, der strækker sig ud over og ind i det menneskelige domæne (idet det blandt andet omfatter fangstdyrene og en i øvrigt besjælet verden). Der er en tro på bæredygtighed gennem *”en etos af gensidighed, hvor folk står i gensidighed ikke blot til hinanden, men også til jorden, landet, havet og den åndelige verden. Oprindelige økonomier er således betinget af et stabilt og kontinuert gensidigt forhold mellem de menneskelige og naturlige verdener. At bevare og styrke dette forhold har traditionelt været en integreret del af de sociale, økonomiske, og spirituelle strukturer og praksisser. Der er en indre sammenhæng mellem overlevelse (økonomi) og viden.”* (Koukkanen, 2011: 220-221 – vores oversættelse).

Dette viser sig også ved en interessant observation, som alle i det gamle Kalaallit Nunaat sikkert har vidst, men som Robbe gjorde i Tiilerilaaq i midten af forrige århundrede, nemlig at, *”i praksis kendte enhver til de andres gøren og laden i de mindste detaljer, da enhver fanger, sædvanen tro, af sig selv fortalte alle om dagens tildragelser”* (1988:216). Robbe viser endvidere – hvad antageligt også alle i fangersamfundet vidste – *”to velkendte fundamentale træk ved fanger-tilværelsen: Det usikre udbytte af fangsten og fangerens kompenserer herfor gennem et fællesskab, som byggede på gensidighed* (1988:214). Det er smukt at få det beskrevet.⁹ Hovedsrud-Broda skriver videre om samfundet i Isortoq for

snart tyve år siden, at det var organiseret socialt omkring fangst, distribution og konsumtion af sælkød (1999:40) – der blev fordelt i husstanden, mellem husstande og over husstande.

Der er en meget dominerende opfattelse, nemlig at det at være Inuk knytter sig til fangstdyrene. Derfor er der en enhed af menneskene og dyr, idet de grundlæggende set udgør en helhed. ”En person er født med dyrene. Han/hun er nødt til at spise dyr. Derfor er dyrene og en person en enhed” Dette er en udtalelse af Peter Okpik fra Gjoa Haven – citeret i Laugrand & Oosten (2015:34). De skriver videre, at føde ikke blot giver livsgrundlaget for mennesker, men at føden – og her netop mest betydningsfuldt fangstdyrene – skaber sociale relationer mellem menneskene. Føden skal deles. Det fortælles, at selv blandt søskende var det føden, der skabte deres tætte relation. Det betyder at fangstdyrene er en meget betydningsfuld del af den sociale organisering og at det i den fælles forholden sig respektfuldt til dyrene, at det sociale liv muliggøres. Dyrene er dermed en vigtig del af kulturen og af identiteten. Zoja (2015) filosoferer i en bog om tabet af nærvær omkring nogle oprindelige folk i Nordamerika, at da bisonerne forsvandt, så forsvandt den kollektive identitet idet den omfattede hele samfundets eller gruppens fælleshed igennem den helhed de som folk udgjorde sammen med bisonerne. Fællesheden forsvandt ved at bisonerne forsvandt. Derfor kan den også genopbygges, men gennem en fælles helhed med omgivelserne og livet i disse omgivelser.

Ikke kun det daglige liv, men også rejser, årstider, tid og rum var alt sammen organiseret og ordnet af dyrene – ved deres vandringer, deres bevægelser og

deres opfattelse af menneskene – idet de, hvis de blev mødt med disrespekt eller der blev skænderier og konflikter over dem, ikke lod sig fange igen. Dyrene giver sig ikke til jægeren, hvis ikke der er respekt omkring dem, idet der da er opstået ubalance. Laugrand og Oosten skriver, at jægeren altid skal dele sit fangstdyr med de andre jægere, med familien, med husfællerne og med

er ingen forpligtelse til at give tilbage, skriver de videre – men de bidragende fangere vil jo alle være omfattet af den overordnede bestemmelse om at give – også selvom han ikke har modtaget noget tidligere fra de andre. Det kan her bemærkes, at Rink i 1862 var optaget af, hvordan pengeøkonomi ødelagde dette helhedssystem, der som oftest sikrede overlevelse for alle på trods af svingende

alle i lokalsamfundet, hvor han eller hun (idet der også var og især i dag er mange kvindelige jægere blandt Inuit). Ingen skal være sultne efter en god fangst. Denne sociale ansvarlighed til at give og dele er således en del af en større helhed. Det er en *"all-important obligation"* – som Laugrand & Oosten skriver (2015:39). Der

fangstlykke for den enkelte (som netop Robbe beskrev her ovenfor).

Respekten for dyrene bliver uløseligt knyttet sammen med den sociale organisering, dvs. respekten for hinanden. Det er en helhed. Laugrand og Oosten finder stadig, at ældre fortæller om, hvor vigtigt det er at respektere dyrene, så de ikke

slår tilbage ved ikke at lade sig fange eller ved helt at forsvinde. Ligeledes er det vigtigt at respektere omgivelserne, da også disse kan slå tilbage, hvis de ikke respekteres. Denne tanke er jo ved igen at findes i teorien om bæredygtig udvikling, social resiliens og økologisk ansvarlighed, hvor det er tydeligt at menneskelivets trivsel og dyrenes og omgivelsernes trivsel hænger direkte sammen og udgør en helhed. På

at lade sig fange. På trods af kristendom og naturvidenskab lever denne opfattelse stadig i bedste velgående. Både som tradition men især fordi den er indlysende rigtig også ud fra biologiske teorier og forskningsresultater.¹⁰

Tor Nørretranders foreslår i sin gode bog om det generøse menneske, at vi bruger ordet *reprocity* i stedet for *gensidighed* om denne type udvekslinger. Han

trods af en ændring i de gamle leveregler og tabuer er der stadig i Inuit jægerkulturen en meget klar værdi omkring at respektere dyrene – og en forståelse af, at hvis denne respekt falder bort, så vil dyrene se dette, forstå dette og kæmpe og straffe menneskene ved at kæmpe imod, især ved at forsvinde og ved ikke

AT GIVE OG AT DELE ER STADIG EN VIGTIG DEL AF KULTUREN I NANORTALIK OG TASIILAQ. HER BÆRER EN UNG DRENG SIT FØRSTE RENS DYR HJEM EFTER JAGT. AT KOMME HJEM MED KØD TIL FAMILIEN FRA DYR MAN SELV HAR NEDLAGT SKABER STOR STOLTLED OG SELVVÆRD. FRA 'VORES SELVVÆRD/JAGT'. RENS DYRKØDET INDGIK I MADFESTIVALEN I NANORTALIK.

opstiller en liste over egenskaber ved gaven (udveksling af goder gennem gaver) og varen (køb og salg af varer) som måder at fordele samfundets goder på:

Gaven er personlig, bærer en påmindelse om giveren i sig, er en personlig relation, er ansigt til ansigt, skaber netværk, handler om at give, er udtryk for overskud og overflod.

Varen, på den anden side, er upersonlig, en afsluttet handling, er anonym, giver de handlende en økonomisk maske frem for et åbent ansigt, er en del af et marked, handler om at eje og at have, udtrykker knaphed og nødvendighed (frit efter Nørretranders, 2002: 200). Marcel Mauss skriver om gave-organiserede samfund: *"I disse samfund er man motiveret af egeninteresse, men på en anden måde end i vor tid. Man skraber sammen, men for at give ud, for at 'forpligte', for at få 'trofaste tilhængere' "*(Mauss, 2000:101). Man giver af egeninteresse, men det bidrager til at bygge og vedligeholde social ansvarlighed overfor helheden. Mauss skriver, at i verden i dag (anno 1923, hvor han skrev bogen) *"må de rige – frivilligt og også som en pligt – igen begynde at betragte sig som en slags kasserere for deres medborgere"* (Mauss, 2000:93).

Måske er det egentligt det, vores ankermand og mange kontaktpersoner i byerne er – nogle der giver tilbage til deres medborgere af det overskud, de har på mange områder: indsigt, viden, visioner, engagement og kunnen? Svaret er ja – ligesom rigtigt mange andre mennesker i byerne.

Gaveudvekslingen ser Nørretranders som knyttet til en forståelse af mennesker, som han kalder Homo generosus, altså netop det generøse menneske. Dette menneske er præget af overskud,

af at kunne, af at give generøst, af at lege, og af at udvikle sig i frihed og ansvarlighed. Tilsvarende er Homo economicus præget af et ønske om effektivitet, at **overleve**, at arbejde, at gøre det nødvendige og at have (Nørretranders, 20012: 142).

Endelig har han en liste over styrkedemonstration i overflodssamfund og knaphedssamfund. Overflodssamfund er kendetegnede ved at man giver, man deler, man åbner sig, man inviterer og man fortæller. Knaphedssamfund er kendetegnede ved at man har, man ejer, man lukker sig, man udelukker og man véd.

Inuit sociale værdier kan beskrives som at bidrage til at man er i godt humør, at man lovpriser maden, at man værdsætter omgivelserne, at man er beskeden, at man kan fortælle en god historie, at man deler sin viden, så den kan bidrage til det fælles bedste både mht. trivsel og social retfærdighed, at man har omsorg for alle, at man løser konflikter fredeligt, og at man har praktisk viden og kunnen. Netop dette lever i de to byer.

Vores oplevelse er, at de to bysamfund begge ligner Nørretranders beskrivelse af overskudssamfund langt mere end de ligner knaphedssamfund. Netop ved at udfolde en række af Inuit værdierne, oplever vi, at man giver, man deler, og man fortæller. Man åbner sig, når der er skabt tillid, som man aktivt bidrager til at skabe. Man inviterer ind i at dele viden og man skaber personlige relationer med reciprocitet (der er et bedre udtryk end gensidighed, idet der i gensidighed kan ligge indbygget en forventning om noget-for-noget, dvs. en beregnende holdning til at måle det, der gives og det, der modtages). Vi ser også disse værdier hos de unge, der åbner sig, ler og fortæller, når der er tillid.

Vores mad, Tasillaq

Tilliden kommer blandt andet af at sikre friheden, dvs. at man ikke at tvinger nogen til at være med, til at åbne sig og til at give. I stedet må man være nærværende, når der gives, når der deles, når man åbner sig, og så selv huske på, at dette er gaver og ikke et "resultat". Det er den andens vilje til at handle sådan og ikke et resultat af et forsøg på at få det listet frem. Det er netop ved ikke at ville bestemme over den anden at der skabes mulighed for tillid. Det er i tiltroen til den andens ressourcer at tilliden skabes. Hvis man kommer uden at tro på den andens egne ressourcer, dygtighed og skønhed, så tror man jo netop ikke på den anden som et menneske, der kan og vil. Så man har ikke tiltro. Og uden tiltro ingen tillid. Så stoler man ikke på hinanden – men kun på sine egne ideer. Og det er ikke et godt udgangspunkt for dialog og fællesskab. Tilliden kommer af, at vi tror på hinanden. At give og at modtage, at tale åbent og frit med andre, at glæde sig sammen er en livsyttring, en gave, der kommer fra giveren

og viser fælles overskud. Tiltro kommer af, at man ikke tager gaver for givet, at man værdsætter dem og at man gengælder dem. Det angår også forskning. En af os havde følgende oplevelse i Nanortalik ved et møde med en lærer fra skolen. Det er en aften med et skarpt, grønt nordlys svingende i styrke og intensitet henover en stjerneklar nat:

'Kathrine' har et lille 'ekstra' hus. En slags kolonihave hvor hun tager hen, når hun har en ledig stund til det. Et hus hun sætter i stand, fordi det bærer på minder fra en svunden tid, som Kathrine dog er gammel nok til at huske. En tid hvor en hel familie boede på de ganske få kvadratmeter. Hun fortæller historier, der springer i tid fra 'nu' til for 1.000 år siden. Om Nordboere og Dorset kultur. Om de skibbrudne på øen, 'Stof' – der fik navn efter alle de druknede, som bar tøj af stof. For 'vi havde jo kun skind' på dengang, som 'Kathrine' konstaterer, som om det var i går.

Hun fortæller mig om nødvendigheden af at fortælle og videregive historier fra generation til generation. Om at føle sig frarøvet sine historier af forskere og museumsfolk, der ikke giver noget tilbage eller kredit til den, der fortalte historien. Og om den deraf følgende mistro til dem, der indsamler historierne. Om at ville fortælle med den sjæl og ånd, som historier kræver. Det er dét, vi taler om Kathrine og jeg. Og så Eske Willerslev! Pludselig spørger hun mig, om jeg kender ham? Ja, det gør jeg da. Er jo netop så optaget af hans bøger og beslutter mig for at give hende den bog, jeg lige har læst færdig. 'Historien om det hele' som handler om krydsfeltet mellem magi og videnskab. Intet kan være mere passende netop her.

I hendes lille, bitte hus på en lille, bitte stol, hvor jeg får fortalt den ene utrolige historie efter hinanden, mens hun skovler optændingsbrændet ind i ovnen. Der er stadig koldt. Udenfor er der fodspor i sneen. Mon det er bjørnespor eller mennesker? Denne altid nærværende spiritualitet her og udenfor i natten. Snakken om bjørne vil ingen ende tage i denne enestående verden, hvor der er så ufatteligt stille. Denne stilhed er så tydeligt et vidnesbyrd om, at vi er i Menneskenes Land.

Det er trist at gå fra denne hviskende beretning til at se netop dette at blive frarøvet sine historier i forhold til FNs Deklaration om Oprindelige Folks Rettigheder. Men det er også styrkefuldt. Det viser, at Inuit har brugt sine historier til at være en ledende kraft i udvirkning af at FN har skrevet og vedtaget en deklARATION om oprindelige folks rettigheder. I artikel 11 i den står der:

1. Oprindelige folk har ret til at praktisere og forny deres kulturelle traditioner og

skikke. Dette omfatter retten til at opretholde og udvikle tidligere, nuværende og fremtidige manifestationer af deres kulturer som f.eks. arkæologiske og historiske steder, kulturgenstande, formgivninger, ceremonier, teknologier og visuelle og udøvende kunstarter og litteratur.

2. Stater skal give oprejsning via effektive midler, der evt. kan omfatte tilbageføring, udviklet i samarbejde med oprindelige folk, med hensyn til deres kulturelle, intellektuelle, religiøse og åndelige ejendom berøvet dem uden deres frie, forudgående og informerede samtykke eller ved overtrædelse af deres love, traditioner og skikke.

Vi ser en rivende og fantastisk udvikling i kunst i alle former i Kalaallit Nunaat i dag – og ser derfor også netop deri betydningen af at give alle unge mulighed for at deltage i denne udvikling som en vigtig del af Siunissaq Uagut Pigaarput. Vi ser også opmærksomheden på respekten i samarbejde omkring forskning og videnskabelse som en meget vigtig del af forskningen i projektet.

Vi må følge oprindelige folks forskningsmetoder, der er kendetegnede ved:

- fortællinger, der er knyttet til deres kontekst både socialt, landskabsmæssigt og spirituelt,
- personlig forpligtelse overfor de, der fortæller og også i sin egen gørem og fortællen
- sociale, reciprokke relationer,
- en opfattelse af altings helhed
- en etisk forpligtelse til at bidrage til det fælles gode liv

Denne måde at se forskning på er blevet retningsgivende for vores måder at søge at forstå vores gode og positive forundring på, dvs. for vores forskning. Hvis nogen af forskellige grunde ikke ser dette som forskning, fordi det ikke ligner den europæiske tradition for videnskab, så kan vi kalde det for et essay, der udfolder sig omkring data, viden, indsigter og historier, som vi så gavmildt er blevet givet. Vi tænker at disse er givet til os, fordi de er betydningsfulde. Nu er det op til os at tænke over, hvorfor og hvordan de er betydningsfulde. Når vi har tænkt over det, kan vi begynde at give tilbage i tiltro og med tillid, men grundlæggende set med respekt for, at man i byerne frit kan gøre med vores overvejelser og tanker, hvad man vil. Men selv er vi forpligtigede på, at overvejelserne og tankerne skal blive til handlinger, der bidrager til det fælles gode liv, men uden at ville overbevise nogen til at tænke det samme som os.

Nu er det jo ikke sådan, at alle i Kalaallit Nunaat lever i en forståelse, som følger den oprindelige folks erkendelsesteori. Men der er et meget højt vidensniveau om dette i dagligdagen og også om europæiske og nordiske forståelser af forskning, viden og teknik. Og netop denne sammenvævning med blik for begge aspekter er givende, så længe den ikke fører til det ene synsæts dominans over det andet. Som oprindeligt folk har man faktisk ret til adgang til både egen kultur og til den europæiske kultur, hvis man ønsker det. Så længe Kalaallit Nunaat vælger at have en form for fællesskab med Danmark har man ret til fuld adgang til egen kultur samt til "majoritetskulturen" gennem fri adgang til universiteter, skoler og viden i det hele taget. I konventionen om oprindelige

folks rettigheder står dette meget klart i artikel 5:

"Oprindelige folk har ret til at opretholde og styrke deres specifikke politiske, juridiske, økonomiske, sociale og kulturelle institutioner og samtidig, hvis de måtte ønske det, bevare deres ret til fuldt ud at deltage i statens politiske, økonomiske, sociale og kulturelle liv."

Deklarationen om Oprindelige Folks Rettigheder et vigtigt dokument at forholde sig til i alle aktiviteter, herunder også i forskning, i projektet.

Deklarationen starter med at skrive, at FNs generalforsamling:

"bekræfter, at oprindelige folk er ligeværdige med alle andre folk og anerkender samtidig alle folks ret til at være forskellige, at betragte sig som forskellige og at blive respekteret som sådan,

bekræfter også, at alle folk bidrager til civilisationers og kulturers mangfoldighed og righoldighed, der udgør menneskehedens fælles arv,

bekræfter endvidere, at alle doktriner, politikker og former for praksis, der er baseret på eller forfægter folks eller enkeltpersoners overlegenhed på baggrund af national oprindelse eller racemæssige, religiøse, etniske eller kulturelle forskelle, er racistiske, videnskabeligt urigtige, juridisk ugyldige, moralsk anfægtelige og socialt uretfærdige,

genbekræfter, at oprindelige folk ved udøvelsen af deres rettigheder bør være fritaget for enhver form for diskrimination,

er foruroliget over, at oprindelige folk har lidt under historiske uretfærdigheder bl.a. som resultat af deres kolonisering og berøvelse af deres landområder, territorier og ressourcer og på den måde især har været frataget muligheden for at udøve deres ret til udvikling i overensstemmelse med deres egne behov og interesser,

anerkender det presserende behov for at respektere og fremme oprindelige folks iboende rettigheder, der hidrører fra deres politiske, økonomiske og sociale struktur og fra deres kulturer, åndelige traditioner, historier og filosofier, og især deres ret til deres landområder, territorier og ressourcer”

Herefter følger nogle afsnit om ret til egne landområder og selvbestemmelse over disse. Disse afsnit er vigtige og vi er opmærksomme på dem, men her går vi videre med de afsnit, der er særligt betydningsfulde i forbindelse med Siunis-saq Uagut Pigaarput lige nu:

FNs Generalforsamling:

”*anerkender*, at respekt for oprindelige folks viden, kulturer og former for traditionel praksis bidrager til bæredygtig og retfærdig udvikling og korrekt håndtering af miljøet, (...)

anerkender især oprindelige folks familiers og lokalsamfunds ret til at bevare fælles ansvar

for opdragelse, træning, uddannelse og velfærd for deres børn i overensstemmelse med barnets rettigheder, (...)

anerkender, at De Forenede Nationers pagt, Den Internationale Konvention om Økonomiske, Sociale og Kulturelle Rettigheder 2 og Den Internationale Konvention om Civile og Politiske Rettigheder 2 såvel som Wien-deklarationen og Handlingsprogrammet 3 bekræfter den fundamentale betydning af ret til selvbestemmelse for alle folk, og som følge af hvilken de frit kan bestemme deres politiske status og frit kan gennemføre deres økonomiske, sociale og kulturelle udvikling, (...)

anerkender og bekræfter endnu engang, at enkeltpersoner tilhørende oprindelige folk uden diskrimination er berettiget til alle menneskerettigheder anerkendt i international ret, og at oprindelige folk besidder kollektive rettigheder, der er af afgørende betydning for deres eksistens, velfærd og hele deres udvikling som folk,

anerkender, at situationen for oprindelige folk er forskellig fra region til region og fra land til land, og at betydningen af nationale og regionale særheder og forskellige historiske og kulturbaggrunde bør tages i betragtning,”

Vi har her citeret denne indledning, da det netop er i respekten for både de individuelle og de kollektive rettigheder som oprindeligt folk – samt i anerkendelsen af de øvrige FN deklamationer og konventioner om menneskerettigheder – at vi må tage vores afsæt.

Forskning, der studerer smukke og forunderlige ting må – ligesom al anden forskning – ikke krænke disse rettigheder og må etisk set altid i selve sin form, sit indhold og metode bidrage til at fremme disse rettigheder.

Noter:

6. Et tilfælde kan betyde flere ting, men her er det mest sandsynlige, at det betyder: forekomst, begivenhed eller situation der er noget særligt eller én ud af flere (Den Danske Ordbog). Denne dobbelthed er tankevækkende, ligesom i det engeske: anybody og everybody betyder det samme i almindelig tale. Alle og ingen. Eller ved tilfældet – noget særligt, der alligevel er én ud af flere. Der er særlig ved at være én i en serie.

7. Berliner, P. (2005) Community psykologi. I K. Frandsen & T. Koester (red.) Introduktion til Psykologien. København: Frydenlund Grafisk. 787-824

8. Denne bevægelse er beskrevet indenfor fysik og biologi og filosofi. Varela og Maturana opfandt ordet auto-poiesis til at beskrive en celledens egenudvikling (Varela, Maturana & Uribe, 1974,

9. Robbe diskuterer også et tredje træk ved Inuit kulturen, nemlig hvor vidt forholdet mellem kønnene var klart opdelt eller snarere overlappende og om de var hierarkiske eller ikke – eller i hvilket omfang. Dette vil vi diskutere videre i en anden tekst.

10. Der er en stor debat omkring såkaldte ”naturfolks” omgang med omgivelser og de levende ressourcer. Der er to traditioner, én der undersøger de værdier som man tillægger dyrene og omgivelserne som en del af den levende helhed, og én, der fremlægger eksempler på voldsom overfangst og ødelæggelse af levende og omgivelsesmæssige ressourcer. Begge synsvinkler synes at være for unuancerede. Der kan være tale om begge dele – og endda om situationer, hvor værdier og praksis ikke hænger sammen. Men det er samtidigt bekymrende, hvis forskere fra den massive industrikultur, der vel mere end mindre massive fangerkulturer, har udpint verdens ressourcer og bidraget til at ødelægge miljøet for liv på jorden, nu bruger en neo-kolonialisering og nedgørende diskurs overfor fangerkulturer. Det synes at være endnu et bidrag til en unuanceret nedgørelse af disse kulturer – med helt klare politiske både over- og undertoner.

KAPITEL 4

FELTMETODERNE

Vores mad / selvværd, Nanortalik

”DET ER I ’NUET’ TINGENE RYKKER. ÅBENHEDEN OVERFOR DET, SOM IKKE KAN TÆLLES, SES ELLER OPGØRES NUMERISK, ER VEJEN IND TIL EN DYBERE FORSTÅELSE AF DE SMÅ GRØNLANDSKE SAMFUND OG DET SOM VI VIL VOVE AT KALDE ’DEN GRØNLANDSKE SJÆL’, DET ER HER, HVOR FORTÆLLINGER, NÆRVÆRET OG DE MENNESKELIGE RELATIONER, ER AFGØRENDE FOR, OM MAN KAN LYKKE MED AT LAVE NOGET SOM HELST I GRØNLAND. VIL MAN FORANKRE OG FORANDRE NOGET, SÅ ER DET HER, MAN BØR STARTE”.

(UDDRAG FRA STATUSRAPPORT JUNI 2016)

Viljen og værdierne

Feltmetoden er den måde, som vi arbejder med projektet på i praksis. En af vores vigtige og enkle måder at gå til arbejdet på er ved at: **’gøre, hvad vi siger og sige dét, vi gør!’**

Baggrunden for denne tilgang er ønsket om at opbygge tillid og at skabe synlige og konkrete resultater, som giver mening lokalt og som kan være med til at starte - bare en lille - forandring

Vi finder, at det er en respektfuld måde at møde vores lokale samarbejdspartnere på og samtidig er det afgørende i samfund, hvor svigt og manglende tillid desværre er blevet beskrevet for os som værende noget, som mange børn og unge oplever.

Hvis vi skal gøre os håb om at styrke modstandskraften i de sårbare samfund, som Nanortalik og Tasiilaq på nogle måder er i dag pga. den strukturelle og økonomiske udvikling, så er tillid, fællesskab, handlekraft, medbestemmelse, gensidighed og troen på, at der kan spire et håb et vigtigt afsæt for dette.

’Plan B’

Man må altid have en plan B, C, D eller F... Da det ikke er sikkert, at den oprindelige plan for fx udmøntning af en aktivitet holder. Og ofte oplever vi, at blive vist nye veje. Veje som opstår ud af de forhold, som nu engang byder sig til – når man når frem.

Det er vores erfaring, at i Grønland er der altid omstændigheder, som opstår eller forsvinder og at det som regel sker uforudset – hvilket giver en række interessante udfordringer – måske især til vores egen måde at gribe projektstyring og forskning an på. Her spiller netop vores normer for planlægning og udførelse af projekter en interessant rolle. Vi er simpelthen nødt til at revidere måden, vi håndterer arbejdet på i forhold til de personer, steder, normer og vaner, som findes dér. Så derfor er netop åbenhed, undren, tvivl og refleksion en væsentlig proces at gennemgå. Man må altid være åben for nye muligheder

samtidig med at 'snuden holdes i sporet' i forsøget på at nå derhen, hvor man vil.

Det betyder ikke, at succes-kriterier og målsætningerne bliver udviskede. Men det er snarere vejen eller kursen dertil som det også tidligere er beskrevet, som må kunne lægges om, hvis vi fornemmer, at det trækker op til en ny situation. Og det gør det tit.

'Hvad virker?'

At fokusere på alt det, der virker er ligeledes vigtigt i den praktiske udførelse af projektet. Og det er der meget, der gør i begge byer og i Grønland generelt. Man kan som tidligere skrevet i denne bog, anskue de to byer, Nanortalik og Tasiilaq som henholdsvis centrum for levede liv og man kan se på dem fra en anden vinkel; hvor de ligger i yderkanten af Grønland.

Geografisk, strukturelt og socialt. Og så kan det forekomme som om udfordringerne overstiger løsningerne. Vores konklusion på de to sider af samme by, er blevet:

Vi vil først se på det, der er – snarere end det, der ikke er. Der er *altid* ressourcer. Og i disse fjernt beliggende byer kræver det altså en vis styrke at leve. Det har det altid gjort – og det gør det stadig. Her er også mennesker, som kan og vil noget. Der er mennesker som trives og som har energi, glæde, overskud og gerne vil blive i byerne, fordi de har et fællesskab og en dyb glæde ved at være netop dér. Fordi de holder af naturen og af menneskene omkring dem. Fordi de hér mærker netop denne dybe forbundethed i mellem stedet og menneskene.

Der er også de, der har udfordringer, men som har overkommet liv med svigt, misbrug og vold og er kommet ud på den anden side. De har både en dyb

forståelse og kan være en stor ressource for lokalsamfundet og konkret for projektet. De er forbilleder og er i stand til at sætte sig ind i problemstillinger, som ingen udefra kommende kan på samme måde. At identificere og styrke de eksisterende ressourcer indefra og med udefra kommende inspiration til at forstærke den 'egen kraft', som findes i fællesskabet er derfor en vej, der ser ud til at virke i projektsammenhæng.

At acceptere tingenes tilstand og mennesker som de er, det er et grundvilkår i Grønland. En af de deltagende unge i en workshop skrev det meget klart:

”ACCEPTÉR MIG SOM DEN
JEG ER – SÅDAN ACCEPTERER
JEG DIG.¹¹”

Om Inddragelse og ejerskab

At inddrage børn og unge og lokale ressourcepersoner betyder for os, at projektet forankres lokalt. Og at det får det særlige lokale islæt som gør, at det virker opbyggende og både udfordrer og bidrager til, at de medvirkende påvirkes og styrkes. Forhåbentlig smitter resultaterne og processerne af også på de øvrige i samfundet således, at de som ikke direkte involveres i aktiviteter og forskning mærker, at her 'sker' noget.

' Et eksempel fra Nanortalik: ' først kunne jeg ikke få nogen til at melde sig til denne aktivitet (jagten) – der var ingen der gad. Men da vi så endelig fik fat i nogle unge og vi kom tilbage og de berettede for de andre i byen om de oplevelser, de havde haft ved at være på rensdyrjagt, og leve nogle dage i natu-

ren, partere og tilberede kødet sammen – så løb rygterne i byen og nu er der mange, som har spurgt om ikke de må komme med næste gang'..

Når vi involverer unge fra f.eks. 10.klasserne eller fra Majoriaq skolerne (tidl. Piareersarfik) i at lave en bog om det gode liv eller om den gode mad eller deres gode minder fra en sommerlejr, får eleverne ejerskabet og de producerer helt praktisk indholdet til bøgerne ved at fotografere og skrive. De er med til at synliggøre en proces og et produkt, som laves ved at inddrage dem selv i både den skabende og den reflekterende proces. De engagerer sig; de bliver stolte over deres præstationer, når de forstår, at det vi sagde, vi gjorde, det også bliver til noget. Og at det er *deres ord og billeder* som bliver til 'noget'.

Til en bog eksempelvis. Og et budskab om det gode liv set med de *unges* øjne og sagt med *deres* ord. Set med modtagerens øjne bliver det et budskab, som

UNGE FRA PIAREERSARFIK/MAJORIAQ HÆNGER FOTO-BANNERE OP I BYEN SOM DEL AF MAD FESTIVALEN. NANORTALIK AUGUST 2016.

er langt stærkere end det en udefra-kommende, professionel dokumentarist f.eks. kunne have præsteret. Og på de unge mærker vi jo ikke mindst – stoltheden. På grund af processen, ejerskabet og autenticiteten. Som giver deres ord og billeder gennemslagskraft i forhold til omverdenen - men i særdeleshed også hos dem selv. Det bliver i sig selv en proces som virker styrkende. Det er på denne måde, at kreative udtryk, kunst og kultur finder anvendelse i sociale projekter.

De unge er hurtige til at omsætte ideer og tanker til kreativitet. Fotografi er et medie, der passer utroligt godt i Grønland. De unge formår at blande traditionelle og moderne udtryk. Det kommer helt af sig selv. Ved at præsentere de unge for forskellige måder at se

på, at tage foto på, får de en øjenåbner, som de selv omsætter på deres egne kreative måder. De bliver hurtigt dygtigere og udvikler sig billedmæssigt i selv korte forløb. Deres selvværd og initiativ vokser. Det er en metode som kan løfte de bogligt svage og socialt udsatte elever. De oplever, at de kan noget og at de bliver anerkendt for det. Synligheden i form af fotografiet spiller også en rolle i denne form for anerkendelse. Andre kan se det. De elever, der har deltaget i flere workshopforløb lærer videre til de kammeraterne. De tager en slags 'ledersrolle' på sig, og viser vej for andre, de 'nye' på holdet. Det har vi set flere gange både hos de noget 'ældre' elever over 16 år og blandt de meget yngre 7-12 årige deltagere på sommerlejren i Nanortalik. Her så vi hvordan de tydeligt 'kopierede' motiver fra bogen, 'Vores rettigheder' og brugte dem som inspiration derfra og skabte egne billeder og motiver.

Netop den form for læring ser vi ofte hos de stille børn og unge, som formår at tage fotografier, der viser en mere udadvendt side af dem. Herved udtrykker de en anden side af dem selv. Ved at arbejde med følelser gennem masker, der males med ansigtsmaling, kommer følelser som angst, glæde, vrede og ensomhed til udtryk. Det er udtryk, vi også finder i fotografierne. Ensomhed er specielt interessant. Da det kan være en svær følelse at vise - men det formår de at gøre visuelt og meget tydeligt - så vi forstår, at det er en følelse, som fylder meget i deres liv.

At få et kamera i hånden giver en følelse af frihed af, at man kan vise alt - indfange alt i er personligt øjeblik, der fastfryses og derved tages alvorligt og bruges.

Hvis de unge kan føle bare lidt af hvad John Berger i bogen 'Ways of seeing'

citerer Dziga Vertov for, har vi opnået meget. Bare en brøkdel af den følelse af at alt kan lade sig gøre. At alt kan fotografieres i en fornemmelse af frihed og glæde. Således at de gennem fotografiet kan fortælle en ny historie til omverdenen om sig selv. Så har vi opnået meget.

'I am an eye. A mechanical eye. I, the machine (the camera, ed.) show to a world the way only I can see it. I free myself for today and forever from human immobility. I'm in constant movement. I approach and pull away from objects. I creep under them. I move alongside a running horse's mouth. I fall and rise with the falling and rising bodies. This is I, the machine (the camera, ed.) manoeuvring in the chaotic movements, recording one moment after another in the most complex combinations.

Freed from boundaries of time and space. I co-ordinate any and all points of the universe, wherever I want them to be. My way leads towards the creation of a fresh perception of the world. Thus I explain in a new way the world unknown to you'.

Dziga Vertov¹² 1923 in John Berger, *Ways of Seeing*, 1982, Pantheon

Et deltagerbaseret projekt er kun vellykket hvis ejerskabet til projektet ligger hos deltagerne og foregår som et samspil mellem deltagerne og den/de personer, der udfører workshoppen. Resultatet skal nå ud til det samfund som deltagerne er en del af, for at projektet er lykkedes.

Udgangspunktet i hver kreativ aktivitet tager udgangspunkt i tre ord: *Gennem egen kraft*. Målet er at kunne bryde dybt indlejrede handle-mønstre, ved at få ansvar og i fællesskab være med til at

skabe en forandring. Den kreative udfoldelse kan være med til at få den unge til at føle noget andet end det, den unge er vant til, og være med til at sætte mål, opdage gamle handlemønstre og skabe konstruktive nye værdier.

Det er også hér begrebet, resiliens – forstået som: modstandskraft, overskud og balance udfoldes. Dé, hvor den unge opdager, at der findes en 'egen kraft' som pludselig får frit løb og kan bruges også i andre (skabende) sammenhænge. F.eks. i livet helt generelt.

Vi oplevede konkret at en ung pige som var med i et den første bog deltog i sommerlejren og som en af de mest aktive fotografer overhovedet. Det er nærliggende at konkludere, at den oplevelse hun havde ved den første workshop og ved at se, at det hun lavede blev taget alvorligt og blev publiceret i form af en bog, faktisk bidrog til at hun fik mere selvtillid og tro på, at hun også kan bidrage til noget som igen vil manifestere sig som en bog. Denne positive erfaring er med til at styrke selvværd og skabe livsmod.

DE UNGE INDDRAGES FRA START TIL SLUT I PROJEKTETS AKTIVITETER. DER ER MEGEN LÆRING I AT FØRE PROJEKTET HELT TIL DØRS - BOGSTAVELIGST TALT. HER HUSSTANDSOMDELES BOGEN: VORES RETTIGHEDER - VORES LIV' TIL BYEN. TASIILAQ 2016.

Hej Peter

....bogen med billederne er afleveret til alle og I skulle se deres ansigter, meget smilende og glade for bogen, meget stolte også. Jeg tror at det var en god julegave til dem.

....

I må have en rigtig god jul.

Mvh Julie

(Kilde: uddrag af mailkorrespondance i projektgruppen)

"Den bog vil jeg tage med mig i hele mit liv – og jeg skal nok passe på den"

Bent, deltager på workshoppen 'Vores Liv' til Tina i Tasiilaq, marts 2016.

..I Heliporten havde vi en lille oplevelse, hvor en ung pige sad med sin mor og ventede på helikopteren samtidig med at de bladrede i bogen sammen. Vi genkendte pigen. Det er hende, der er på forsiden af bogen 'Vores rettigheder – Vores liv'.

På billedet sidder hun midt i en gul blomstermark, hendes klassekammerat har taget foto'et. I et uset øjeblik sneg hun bogen ned i tasken. 'Jeg har en stor familie', sagde hun til os - uden den mindste anger i stemmen. Vi sørgede for, at der kom endnu et eksemplar af bogen ned i heliporten. For der er, som vi ved, megen ventetid i Grønland...

(Kilde: Statusrapport fra Nanortalik marts/april 2016)

Om Synlighed

Resultaterne i projektet skal være synlige for alle. I byerne. Og i det øvrige Grønland. Også udenfor Grønland ønsker vi, at projektets resultater og proces ses og høres. Vi vil give byernes børn og unge en stemme, som omverden skal kunne høre. Sikre at deres materiale og budskaber indrammes og fremtræder professionelt men med præcis den autenticitet, som kun kan komme fra de unge selv.

I projektet er kunst et vigtigt omdrejningspunkt på linje med forskningen og er en del af processen. Det at skabe noget konkret og synligt, som samtidig har et budskab til omverdenen. Den kunstneriske del afrunder den procesuelle del af projektet, ligesom forskningen skal sandsynliggøre, hvad der virker og hvorfor. Den kunstneriske vinkling af materialet bruges til at skabe opmærksomhed omkring projektet.

I forhold til synliggørelsen af projektet

har vi en høj ambition om at dette sker med en kant, der kan gøre projektet interessant for en større skare af både lægfolk, fagfolk og beslutningstagere.

Om Flygtighed

I Grønland er flygtighed en grundpræmis. Flygtigheden viser sig i form af pludselige vejrskift, der kan nødvendige improvisation og ændring i rejseplaner med kort varsel. Flygtigheden viser sig også i form af en høj mobilitet i samfundet. Folk rejser eller kommer udenfor rækkevidde af andre årsager. En genuin og solid ressourceperson, som vi regnede med, kan være væk næste gang, vi kommer. Båret væk af personlige forhold, jobskifte, familierelationer, uddannelse eller helt andre omstændigheder.

Feltmetoden fordrer således en vis grad af velovervejede improvisation. At være observant og at kunne improvisere med lydhørhed er et grundvilkår i projektarbejde i Grønland. Planlægning med diverse ubekendte som en altid nærværende faktor.

Derfor kræver projekter i Grønland både fleksibilitet og styring. Lydhørhed, rummelighed og højt til loftet. En vilje til at ville. Og fremfor alt vedholdenhed og humor. Troen på at det nytter og kan man gøre noget for to børn i Grønland, har man gjort mere end ingenting. Måske bliver det netop de to mennesker, der fører noget videre! Giver troen tilbage på, at det kan lykkes.

Noter:

11. kilde: 'Vores rettigheder – vores liv', udgivet i oktober 2015 som resultat af aktivitet nr. 1

12. Dziga Vertov 1896-1954 var instruktør og sovjetisk forgangsmand indenfor dokumentar film.

KAPITEL 5

BYERNE OG MENNESKENE EN REFLEKSIV BASELINE:

DET, DET DER GIVER STYRKE OG BALANCE

Vores minder, Nanortalik

I dette kapitel vil vi på baggrund af ovenstående komme med et bud på en form for baseline, der egentligt blot er en beskrivelse af et udgangspunkt. Det er et udgangspunkt, der stammer fra erfaring dannet på baggrund af oplevelser og dialog, der tager afsæt i, at vi gerne vil studere det forunderlige, det smukke og det gode på en måde, så det kan give næring til en fortsat styrkelse af det, der virker. At virke er at give løsninger, håb og skabe gode stier frem mod trivsel - for alle - i Nanortalik og Tasiilaq. Det er alt det, der er styrken i disse to byer, i form af

- Netværk med gensidig støtte - nærhed mennesker imellem
- Gavegivning og generøsitet
- Anerkendelse af hinanden
- Respekt for hinanden
- Fællesskab
- At le sammen

Disse aspekter af livet bliver modvægte til modgang i form af dårlig økonomi, arbejdsløshed, lav indkomst, klimaændringer, mangelfuld infrastruktur, vanskelig uddannelsesstruktur - som er sociale determinanter for en række sociale udfordringer såsom vold, seksuel vold, misbrug, depression, traumatisering, sygdom og lav livskvalitet.

Vi vil ikke opdele denne refleksion over udgangspunkt for de to byer. Det er to situationer, men på mange måder giver det mening at søge nogen fælles erfaringer også ved siden af det forskellige.

Det handler om lokale udviklingsmuligheder, der skabes i hver af byerne, så der er forskellige veje og også ens veje, men det giver alligevel mening at søge noget fælles i de erfaringer, der skabes. Det kan give overvejelser og tanker, mens man er på vej.

Det er som i den berømte sang - en

glemt mands sang om vindene, der blæser. Denne sang blev nedskrevet af Knud Rasmussen for omkring 100 år siden og udtrykker hvad man tænker på, når man strejfer om ude i landskabet. Sangen spørger, hvad den kære søndenvind mon tænker på, når den blæser forbi. Mon den tænker på de mennesker, der bor nord for os og som den er på vej til at besøge? Hvad tænker østenvinden på, når den suser hen over landet - tænker den mon på de folk, der bor ude mod vest? Hvad mon nordenvinden tænker, når den blæser forbi. Mon den tænker på de mennesker, der bor langt mod nord? Hvad mon den kære vestenvind tænker på, når den suser forbi os - mon den tænker på de mennesker, derude mod øst? Og hvad tænker jeg mon på, mens jeg bevæger mig gennem landskabet? Jeg tænker på alt det levende, som man kan se. Alt det levende, der er her. På moskusoksernes flokke der samler sig på tundraen og på renerne, der løfter deres gevir oppe på fjeldenes toppe. Det er smukke fangsttyr, som jeg tænker på, mens jeg bevæger mig gennem landet. Sådan er sangen.¹³

Hvad mon man tænker på, når man er på vej med et fælles projekt, som Siunissaq uagut pigaarput? Hvad er målet? Hvor vil man gerne hen? Og hvilke muligheder åbner sig undervejs? Hvad sætter i gang og hvad gør turen let og hvad gør den tung og besværlig?

Det er den slags spørgsmål, der er gode at stille i denne form for baseline. Denne type spørgsmål peger på det, som i dag ofte af teknokrater kaldes for *drivers for change og windows of opportunities*. I de begreber er det allerede fanget ind og sat på begreb - men måske er det allermest der, hvor helt nye, lokale visioner og begreber opstår,

at vejen fremad åbner sig. Det er det, vi søger her.

Denne refleksion som en form for baseline er baseret på mange kilder og informationer. Men det skal hele tiden huskes, at det, vi er blevet mødt med, jo har været relateret til projektet Sunis-saq uagut pigaarput. Det er der igenem vi har vores viden. Det betyder, at det følgende ikke er et forsøg på at give en bred beskrivelse af de to byer. Det er derimod et ønske om at beskrive projektets møde med byerne og dets rejse sammen med dem, som vi mødte i byerne.

Ovenfor beskrev vi, hvordan vi har hentet inspiration i oprindelige folks forskningsmetode. Denne metode giver et afsæt for netop at forme en refleksiv baseline. Det er en måde at se på og også en måde at prøve at forstå det, man ser, på. Det er en metode, der kalder på respekt for, at man både er en del af det, som man undersøger, men også for at det har sit eget liv. Som vi så ovenfor, så omfatter denne måde at forske og forstå på, at hele forskningen er etisk, idet dens overordnede mål er at bidrage til det fælles bedste. Det gøres ved at være til stede i personligt forpligtende, konkrete processer sammen, hvor hver enkelt ses som den særlige, som vedkommende er. Hver enkelt er vigtig i fællesskabet. Det handler om at være i bestemte landskaber, i bevægelse og på rejser. Man lærer af disse bevægelser og lærer ved at være i dem. Metoden bruger storytelling samt lytter til drømme og visioner. Disse fremgangsmåder er alle indlejret i en ontologi om altings usynlige sammenhæng.

Denne forståelsesmåde betyder, at man nærmer sig sociale problemer på en nærværende, forpligtende og kon-

kret måde. Det handler om at skabe forståelser, der kan skabe balance i hele systemet, idet de sociale problemer ses som en ubalance, der skaber lidelse.

I Grønland generelt er der store sociale udfordringer. Disse er størst, hvor der er flest risikofaktorer i form af lavt formelt uddannelsesniveau, arbejdsløshed og relativ fattigdom. Der er tale om lavere grad af adgang til samfundets ressourcer end i andre områder eller sociale segmenter. De sociale problemer omfatter især vold og især seksuel vold, selvmord og selvmordsforsøg, højt aborttal, rus-drikkeri og drop-ud af skolen og uddannelse. De sociale institutioner og en række projekter har gjort en indsats for at ændre dette, men problemerne er stadig meget store og ikke faldende for dele af befolkningen.

Man har i mange år gennem målrettet indsats af politi, socialvæsen, sundhedsvæsen, uddannelsesinstitutioner samt gennem oplysningskampagner søgt at ændre det, men niveauet er stadig højt på trods af de mange gode og professionelle indsatser, om end der på landsplan ses et fald i seksuelle overgreb på børn. Dette er godt – men tallet er stadig højt i forhold til i de andre nordiske lande. Det er et spørgsmål, hvorfor disse høje tal vedvarer. I dag ses det endvidere, at problemerne relativt set er størst i såkaldte udkantsområder. Disse tal er høje for både Tasiilaq og Nanortalik – så høje, at der i en nyligt udkommet rapport fra Mio (2016) om Tasiilaq tales om krænkelse af barnets rettigheder til opfyldelse af basale behov for føde, husly og tøj samt til tryghed (beskyttelse) og udvikling, herunder retten til uddannelse.

På baggrund af de sociale problemer søger vi i denne baseline at finde de frirum, hvor problemerne ikke er – for at søge

det, der kan styrkes endnu mere for at fylde mere af rummet op. I forståelsen af altings helhed betyder det, at der bliver mindre rum for de sociale problemer. Ideen om at skabe rum på denne måde er således inspireret af den ovenfor nævnte ontologi om helhed.¹⁴

Det giver et udgangspunkt for at begynde at løse de sociale problemer netop ved at styrke alt det, der er godt, livgivende og ressourcefuldt i det lokale fællesskab. Denne vej kan kaldes social resiliens eller som vi skriver ovenfor, at genskabe balance indefra lokalsamfundene gennem anvendelse af kulturelle styrker. Denne balance er det, man skaber sammen, som kan anvendes til at forebygge og helt fjerne de ovennævnte problemer. Det er vigtigt at beskrive og definere, hvad denne balance er i det moderne samfund i byerne. For at skabe balance fokuseres der her på de situationer, hvor de ovennævnte sociale problemer er mindre udtalte eller helt er væk, idet der skabes rum for gode relationer, kulturelle events og gensidigt støttende netværk.

På den måde bevæger man sig fra et problemfelt over til et løsningsfelt – og udvider det sidste lidt efter lidt, simpelthen ved at opsøge det og gøre mere af det.

I dag ser vi indenfor de sociale indsatser i Norden og også i Grønland en øget bevægelse fra ligeværd til forskelsbehandling. Man taler i stigende grad om de "udsatte" som nogle særlige, der skal gøres noget specielt for. Men derved sætter man i selve sproget nogen "udenfor" – og gør dem derved anderledes. I et forsøg på at skabe chancelighed kommer man til udpege nogle som særlige, dvs. forskellige fra de øvrige.

I stedet for at udpege nogle som anderledes vil vi i projektet bestræbe os

på at bidrage til at skabe mere ligevægt (balance) ved at søge at udvide og styrke de områder, hvor der er større lighed, dvs. hvor vi ser hinanden som ligeværdige. Lighed er ikke at være éns, men lighed er at se den menneskelige værdi og værdighed i alle. Det er ikke at acceptere og tolerere alle former for adfærd, hvis denne adfærd skader andre eller omgivelserne. Det er snarere at søge fælles værdier og forståelser ud fra et rettighedsperspektiv. Det betyder, at alle ses som vigtige for fællesskabet, idet det kun ved alles deltagelse kan blive et egentligt fællesskab. Og det gøres ved at gøre noget, hvor der er adgang for alle. Man udvider fællesskabet på måder, så ingen behøver at være sat udenfor.

I dag ser vi et andet aspekt ved udviklingen af vores samfundsforståelse i rigtig mange lande, der henter inspiration i neoliberalismen. Det er, at neoliberalismen i sin oprindelige form ønskede at skabe frihed fra staten for individet, således at dette frit kunne udvikle sig selv. En tankevækkende analyse argumenterer for, at vi i dag ser en bevægelse væk fra denne opfattelse af individet som stærkt. I stedet for beskrives individet i dag ofte som svagt og udsat for trusler udefra såvel som indefra (Reid & xx 2016). Truslerne udefra er aktuelt terrorisme, økonomisk sammenbrud pga. den globale konkurrence, samt klimaudfordringer. Individet reagerer på dette med stress, angst og depression – og kan så individuelt søge behandling for dette. Individet bliver dermed til konsument af ydelser, som staten sørger for – ofte i form af udliciteringer til private udbydere. Konsumenten kan så vælge mellem de forskellige tilbud. På den måde individualiseres lidelsen og hjælpen og bliver til økonomi. Der skabes en række behov,

der da kan opfyldes af en terapeutisk stat.¹⁵ Der skabes et marked for individuel behandling. Dette følges op af et stadigt større udbud af evidensbaserede programmer, der sælges og markedsføres stadigt mere aggressivt som omkostningsbillige, effektive måder at fiksede lidelser. Derved levnes der meget lidt tid til fordybelse, eftertanke og nogle gange endog selvstændig tænkning. Man køber et ud af de mange tilbud om evidensbaseret løsning i stedet for at reflektere sammen over de løsninger, man sammen kan skabe meget billigere, ofte endda helt gratis, ved at behandle hinanden ordentligt, støtte hinanden, når der er brug for det, skabe gode oplevelser og øjeblikke sammen, og skabe de frirum, som vi skrev om ovenfor.

Problemet ved den terapeutiske stat er, når den ødelægger de gratis former for mellemmenneskelig hjælp, der fandtes og stadig ofte findes i lokalsamfundene.

Overfor individualiseringen af det at være bange, udsat, angst og traumatiseret kan man sætte de fælles glæder og udfordringer i livet. Det, man skaber sammen, og som man ikke kan skabe alene. Nemlig samværet, den gensidige forpligtelse, den fælles latter, gaven og det fælles sociale ansvar. Ved at styrke det, der virker lokalt og som er det, der er fælles stolthed over lokalt, kan man styrke sådanne frirum og gradvist lade dem blive mere og mere af den måde, man lever sammen på.

Hvis vi igen vender blikket mod Tasiilaq og Nanortalik, så kan vi på trods af at der også er forskelle se nogle fælles kendetegn ved frirummene eller som vi også har kaldt det, balancer uden centrum. Det er, som nævnt, det, som man også kalder social resiliens.

For det første er der en stærk kultur, der er under forandring, og som er selvstyrende i sin udvikling i dag. Det er en kultur, der har en stærk økologisk bevidsthed og ansvarlighed. Det udspringer af tanken om altings helhed og glæden ved fangstdyrene og landskabet med dets skønhed og dets kræfter. Det er en kultur, der har været i stand til at inkorporere mange udefra kommende ideer og tanker og i høj grad har brugt dem på måder, der indlejres i de værdier, der lever i den lokale kultur. Der er også en række udfordringer, som beskrevet ovenfor, men stadig lever sproget, kulturen og glæden.

Glæden er netop vores **andet punkt** vedrørende balancen i disse lokalsamfund. Der lever en glæde over hinanden, over livet, over omgivelserne, over maden over at være en del af det hele. Det er en stor styrke. Det er et kulturelt fænomen, der nogle gange i vestlige teorier om resiliens kaldes for optimisme og positiv tænkning – men det er ikke helt det samme, så vidt vi kan se. Det er når den helhed brydes, at livsglæden svinder væk.

Glæden viser sig i åbenheden. Man taler med hinanden og når man først har grinet sammen og mødt hinanden, så fortæller man hinanden om sit liv med en åbenhed, der er ligefrem og nogle gange ligefrem overraskende. Denne åbenhed er en social kapital – det er en ressource, der kan bruges til at knytte mennesker sammen i sociale netværk – når den ikke misbruges til at bagtale hinanden og grine af hinanden. Vi har nogle gange hørt sagt, at man taler meget hårdt om hinanden og bagtaler hinanden i små samfund. Vi har også hørt, at man i små samfund ofte opdeles meget efter hvilken familie, man kommer fra. Man taler om en form for sociale "klaner", der

dominerer eller bliver udelukket og som konkurrerer med hinanden. Dette gælder også for Kalaallit Nunaat – fortæller nogen os, men ikke nogen i de to byer. I stedet har vi lagt mærke til, at de, som vi arbejder sammen med i de to byer, aldrig taler negativt om andre. Og dét er en social kapital, som ville være god at måle på – hvis det kunne lade sig gøre. Men et mål er det jo på sin vis, når vi skriver: *aldrig*. Det er jo så 100 % - og så er det svært at lave en før-og-efterundersøgelse. Det er der vel så ikke brug for.¹⁶ I stedet er der brug for at glædes over det.

Det er givetvis sådan at det at tale om hinanden er en betydningsfuld del af ethvert socialt netværk. Det kan have en positiv funktion i at bringe mennesker sammen og huske på hinanden samt ved at skabe social kontrol, således at normer og værdier opretholdes, fordi man ikke ønsker at blive talt negativt om eller grinet af. Denne funktion af social kontrol er givetvis langt stærkere i mindre samfund end i større. En af os husker for mange år siden en studerende fra Grønland, der fortalte om den glæde, hun følte ved at gå ned ad Strøget i København og være fuldstændig anonym: *"Tænk, at kunne gå der og ingen kender mig og med stor sandsynlighed vil jeg aldrig møde nogle af dem igen!"* I Grønland er det svært at være anonym selvom alle selvfølgelig ikke kender alle. Men møder man en ny person, er det ofte relativt hurtigt at finde frem til nogle personer, som man begge kender eller i hvert fald har hørt om. Det er en social kapital, idet det knytter mennesker sammen. Hvis der er tale om oplevelse af at der er "klaner", der holder tæt sammen indbyrdes, så er der vel i det også en genklang af betydningen af at støtte

hinanden og undgå konflikter i de små jægersamfund, hvor balancen i fællesskabet var nødvendig for overlevelsen. Der er en smuk streng af intention om samhørighed, der lyder indefra dette, måske også der, hvor det kan komme i modstrid med en fælles samfundsopfattelse med lige rettigheder og muligheder for alle. Det er en udfordring at få denne samhørighed til at omfatte alle, men der er et rigtigt godt udgangspunkt for det netop i denne værdsættelse af samhørighed.

Et tredje aspekt er den økologiske forståelse. Dette betyder ikke, at man absolut har mere vildtpleje end man har andre steder, men det betyder, at man er bevidst om at være en del af naturen, ikke udenfor denne. Dette er en stor og nærværende social ressource at man glædes ved fangstdyrene og maden. Denne glæde kan muligvis måles, f.eks. ved at vi ikke på noget tidspunkt hørte nogen kritisere maden. Her er et afsæt for værdsættelse og styrkelse af en stor social ressource – som det netop er gjort igennem kogebogen med den sunde, lokale mad. Der tages afsæt i en glæde over denne mad. Denne glæde kan måske i dag anvendes i de ovenfor nævnte *community-based fisheries*, hvor formålet i højere grad er at glædes over maden end at tjene penge. Der åbner sig muligvis veje her til de kollektive produktionsformer, som diskuteres i dag som en mulig udvikling af den nuværende produktionsform. Som Gessain skriver i sin bog om Ammassalik (i dag Tasiilaq) må man huske på, at Inuit-kulturen formåede at overleve på de Arktiske kyster og tundraer i tusinder af år uden behov for hjælp udefra. Der var en økologisk balance, hvor overbefolkning ikke fandt sted og hvor der

ikke skabtes nogen form for økologisk katastrofe. Gessain skriver om dette, at det er styrken og finheden i Inuit kulturerne. Det viser deres kulturelt set meget høje niveau, idet de mestrede en respekt for livet som helhed, herunder hele det økologiske perspektiv. Da overbefolkning ville have ødelagt denne balance, som menneskene er med i, så blev denne overbefolkning undgået blandt andet ved fraværet af opbygning af store forråd og ved at spise mængder af de forråd, der samledes til vinteren, ved store generøse fester, hvor man beværtede hinanden overdådigt og gavmildt. Netop derved viste man, at man stolede på "naturen" og var med i denne. Den ville give på ny – og når den ikke gav, så var det udtryk for ubalance. Kun ved at stole på fangst-dyrenes given sig til menneskene kunne den økologiske balance opretholdes. Fra et europæisk perspektiv ses dette som uansvarlighed, men i Inuit-kulturen var det netop udtryk for en stor ansvarlighed for balancen i hele systemet. Det var en økologisk balance, der sikrede bæredygtighed og dermed overlevelse for gruppen snarere end blot for individet. Det er en tankegang så anderledes end den, der opstod i de italienske bystater og som førte til Petrarca's beskrivelser af mennesket som det vigtigste og mest centrale i universet – hvilket blev den europæiske renæssances afsæt. Og som derefter førte til formuleringerne af menneskerettighederne i deres forskellige udformninger op til i dag. Det er også en tanke, der er helt anderledes end totalitære statsideologier, hvor respekten for individet forsvinder til fordel for statens dominans.

I dag er vejen frem at forene tanken om helheden med tanken om respekten for den enkeltes rettigheder.

Vi har her beskrevet tre meget be-

tydningsfulde træk og ville kunne føje flere til, hvilket vi vil gøre i Årbogens del 2, som vil blive udgivet ved projektets afslutning i 2018. Her vil vi afslutte med en oversigt over de mange sociale ressourcer, der lever, trives og udvikles i de to byer, Nanortalik og Tasiilaq:

- En stærk, økologisk bevidst og bæredygtig kultur
- Livsglæden, åbenheden og nye veje frem
- Latteren og nærværet
- Beskedenheden
- En kultur, hvor man sagtens kan udtrykke sin mening i rette kontekst
- En kultur, der værdsætter maden, kunst, børnene, landsskabet, fangstdyrene, teknik, billeder, fortællinger, skønhed, færdighed
- En kultur, der værdsætter frihed men også gavegivning og dermed socialt fællesskab
- En kultur, der eksisterer i tilblivelse, udvikling og fuld af visioner
- Det stærkeste eksempel for oprindelige folk i Verden – og en levende medspiller i Vestnorden.

Det er disse ressourcer, projektet Siunisaq uagut pigaarput er i dialog med. Det er der, vi lytter og lærer. I det følgende vil vi give en række observationer, der kan bidrage til at dokumentere vores erfaringer. Observationerne er uddrag fra vores rejsedagbøger og er udtryk for det vi så og oplevede på det givne tidspunkt. Det skal således læses som netop disse personlige betragtninger og observationer, der selvfølgelig rummer netop den personlige refleksion over det skete, set og det oplevede. Der er desuden nedenfor gengivet korte faktuelle afsnit om Tasiilaq og Nanortalik for at supplere dagbogsoptegningerne og give et billede af byerne til den, der læser med her.

Vores mad

Vores selvværd

Vores minder

... Udsigten fra kollegie-værelset er vidunderlig og det er svært at slippe blikket fra vinduet og det lys, som hele tiden ændrer sig. De små isskusser, som flyder rundt og solen på de snedækkede bjerge. Her er guddommeligt smukt. Og slidt. Husene er 'vejr-bidte'. Mange mangler maling og er nærmest sandblæste. Der har været storme næsten hver uge hele vinteren. Det tærer på husene. Der er meget affald alle vegne. Kasserede møbler, byggematerialer – alt muligt – plastik – træplader – gamle barnevogne. Stadig store snedriver rundt omkring. Ikke så mange hunde som sidst...

...I dag kom båden. Det helt store tilfølsstykke for hele byen. Kunne allerede fornemme stemningen da vi rundede hjørnet ned mod skolen. Her stod, sad og gik folk og spejdede efter noget. Det 'noget' var den røde Royal Arctic Line fragtbåd, som ikke har været her i 7 mdr. Siden midt november har byen ikke fået friske forsyninger. Så alt hvad man kunne købe indtil i dag har været dyrt og ikke særligt friskt. Nu kan man få et friskt blomkålshoved for 40 kr. og kartoflerne til knap 50 kr for et kilo. Bananer, ananas, melon og druer. Friske æbler og agurker. Æg og ost og yogurt.

Da båden havde lagt til og kanon-salutterne stilnet af, fortsatte livet i byen som sædvanligt. Folk går alle vegne og der er børnehaver på tur, skoleelever på vej til skole. Der er liv i byen og mennesker på vejene...

Kilde: Uddrag af feltnoter, Tasiilq juni, 2015

Tasiilq

Tasiilq er beliggende i den indbyggermæssigt største kommune, Sermersooq, som strækker sig fra Nuuk i vest til Tasiilq i øst. Sermersooq kommune omfatter desuden byerne, Ittoqtorqormit og Paamiut, hvor Paamiut Asasara udfoldede sig i årene 2008-2012.

Tasiilq har lidt over 2000 indbyggere og det stiger, primært pga tilflytning fra byggerne. Ca. 30% er under 14 år. Tasiilq har 5 bygder med op til 200 indbyggere i den største). Byen har en særegen østgrønlandsk kultur og sprog og er på grund af beliggenheden afsondret af indlandsisen fra det øvrige Grønland. Byen har en folkeskole, en Majoriaq / Piareersarfik ("second-chance school") og Piorsarviik (erhvervs-og værksteds-skole). 43% er arbejdsløse og af de 57% som arbejder er 36% offentligt ansatte. Der er en del der arbejder med turisme. Tasiilq kan besøges på en dagstur fra Island, hvilket flere gør om sommeren og den stigende trafik fra krydstogsskibe bringer også turister til byen. På den måde er Tasiilq både et udkantsområde i en grønlandsk forstand og samtidig en port mod verden.

Blandt alle byer i Grønland er Tasiilq den, der er hårdest ramt af alvorlige sociale problemer, misbrug, vold og incest. Der er indberetninger på op imod hvert andet barn. Det er ikke usædvanligt at de 2-3 socialrådgivere har omkring 200 sager hver! Det normale i Danmark er omkring 35 sager per sagsbehandler.

Tasiilq har en velfungerende Majoriaq/Piareersarfik. Skolerne findes i mange grønlandske byer og tilbyder unge, som er droppet tidligt ud af folkeskolen at genoptage et skoleforløb der kan gøre dem parate til at tage en ungdomsuddannelse eller gå i lære. Nogle tager

også Folkeskolens afgangsprøve og enkelte går videre på et gymnasium.

I Tasiilq er Piareersarfik/Majoriaq et sted hvor eleverne ser ud til at trives. Mange har tunge problemer med sig i livet - alligevel er her en god stemning og en rar atmosfære blandt alle.

Her møder eleverne til tiden, de er rolige og høflige, de hænger stolen op, når de går og rydder op efter sig i klassen. De virker motiverede for at lære noget. De hører efter og vil meget gerne suge nyt til sig. Man mærker straks, man kommer ind, at hér er en god ånd. Der er forventninger og der stilles krav til eleverne og her er også en tone, som får én til at føle sig velkommen.

Det smitter af på de elever, der går her. De er imødekommende og venlige.

Det er den 31. Og dermed udbetalingsdag for løn og overførselsindkomster. Det sidste er der mest af, for der er langt fra job til alle. I Pilarsuisoq, den lokale købmand, bliver pengene omsat til indkøbsposer fyldt med mad og mange øl. 7-dages pakkerne med en middag til hver dag går godt. Chips og færdigretter ligeså. Der er kø ved kassen og ved kontantudbetalingsautomaten. Børnene får slik, chips og sodavand. De ved, hvad der venter – eller rettere de ved med sikkerhed - at noget vil ske men ikke præcist hvad. Der er en spænding, som i skolen omsættes til uro og mangel på koncentration i klasseværelserne. Børn farer rundt på gangene – få får lært noget i dag. Lærerne har tilrettelagt forløb som intet kræver og betegnes som 'ren afskrivning'. Der desværre ikke altid kan gennemføres, fordi koncentrationen mangler og uroen styrer alt.

De ressourcer byen har skal bære meget. Det gælder om ikke at miste modet, hvilket godt kan forekomme svært ind i mellem. Nogle gange har jeg meget svært ved at se, hvordan vores projekt kan lykkes og om det overhovedet vil rykke ved noget. Omvendt skal der meget lidt til at gøre det til en succes.

Dagens workshop er et godt eksempel: Vi kom ned på skolen kl. 745; der var ingen, der vidste, vi skulle komme. Selvom vi har aftalt det både personligt og pr. mail i forbindelse med vores sidste besøg og fulgt op efterfølgende. Havde også sms'et læreren dagen før. Noget må være svipset. Nå, vi er vant til at improvisere, så det slog os ikke ud – men lovede ikke så godt heller.

Vi fandt selv frem til lokale 101, hvor A vores kontakt på skolen i forhold til workshopen, var optaget af undervisningen. I pausen fik hun hurtigt arrangeret, at vi kunne have klassen de næste 3 dage – hvilket måske – i eftertankens klare lys var dagens største succes.

Kilde: Uddrag fra rejserapport, Tasiilaq september 2015

Tasiilaq Juni 2015.

... 'Forholdene er anderledes herovre på østkysten. De 'etablerede' modeller dner ikke her. Man er nødt til at tilpasse (skolen) forholdene.

Eksempelvis så kan man ikke besætte lærerstillingerne med uddannede lærere. Derfor har vi mange timelærere. Fordelen er, at de er lokale, de kan tale sproget og de bliver her.

Dét vi har brug for, er en løsning, hvor de lokale timelærere bliver efteruddannet i f.eks. pædagogikum og i undervisningsplanlægning. Problemet er bare, at de

kan ikke komme ind på efteruddannelserne, da de typisk ikke har en studentereksamen. Så derfor skal man lave nogle skræddersyede uddannelsesforløb for de lokale timelærere. Det vil fungere bedre og det vil være mere økonomisk i den sidste ende.

Kaos kan virke befordrende for nye initiativer.

Nogle gange så giver en umulig situation plads til nye måder at anskue og udføre tingene på. Det er den situation, vi er i på skolen i forhold til lærermangel. Vi kan ikke få nogen hertil. Og de der kommer rejser igen. Så hvilke løsninger er der på det?

'Man skal gøre Tasiilaq - og østkysten selvforsynende i fht de menneskelige ressourcer.

I stedet for at stræbe efter at 95% får en ungdomsuddannelse – skal man bruge de unge mennesker, der går på Piareersarfik og Piorsarvikskolerne og uddanne dem som timelærere eller til at løse nogle af de andre behov, vi har for arbejdskraft i byen fremfor at få nogle udefra hertil. Det er dyrt og ofte langt fra den bedste løsning.

...I stedet for at lade de unge gå ud til arbejdsløshed, så lad os da bruge de ressourcer, de har og uddanne dem lokalt til at tage de job, der er her. Når de ældste elever i folkeskolen mæg-keder sig i undervisningen, skal man tage dem ud af den teoretiske undervisning.

Vi kunne tilbyde halvdelen af dem at lære at lave sund og god mad, som de kan servere for resten af skolen og lokalsamfundet. Det er der brug for - og de ville blive gledere. Samtidig ville de kunne bidrage konstruktivt til trivlsen helt konkret

Vores mad

Hos Peroni i Tasiilaq

Vores selvværd

Landingsbanen i Kulusuk

for dem selv og for mange andre. Mange af eleverne er bare ikke ret boglige og de har ikke interesse og ser ikke en egentlig fremtid i at uddanne sig. Der er ingen job her til de, som tager en længere uddannelse. Og de, der gør, de kommer ikke tilbage. Ud af en afgangsklasse herfra, er det ofte kun en meget lille håndfuld, som når til at tage en gymnasieuddannelse. Alene fordi deres forudsætninger er så anderledes – altså de er ikke tunet ind til at lære på den måde, undervisningen er udviklet på. Det er på danske/vestgrønlandske præmisser og det passer ikke hertil. Hvis de vil blive i lokalsamfundet – og det vil mange, skal de ikke tvinges til at rejse væk men uddanne sig hér; i praksisorienterede forløb, som er tilpasset 'vores særlige' behov og situation.'

(Kilde: Uddrag af samtale med tidligere skoleleder fra Tasiilaq, juni 2015)

Dag 2

...Klassen var smækfuld. Der kom 28 elever fra de to skoler (Piarsarvik og Piareersarfik). Piger/drenge hovedparten mellem 16 – 25 år - et par stykker i 30/40'erne.

De sad helt stille og lyttede.

Ultra kort intro til menneske- og børnerettighederne og til projektets overordnede mål. Dernæst intro til selve forløbet i dag. Tina og jeg er enige om, at så lidt teori som muligt og så meget fokus på praksis - og så snart som muligt. Det er erfaringen, at det er svært at holde dem fast ret længe i lange teoretiske udredninger. Og svært at holde gejsten mere end 30 min. ad gangen.

Skønt at se deres ansigter, som langsomt foldede sig ud efterhånden, som teorierne om rettighederne fik billeder

på i forhold til workshopens redskaber, nemlig fotografiet. Det virkede tilsyneladende: Tina har loadet 2000 billeder ind, som de har taget i dag. Og de skal jo også sorteres....i aften!

Dag 3:

...Vi gik ud til Kriminalforsorgen ude ved heliporten. Her er 'anstalten' dvs fængslet, hvor vi talte med en yngre fængselsbetjent, der var rigtig glad for sit job. Vi talte om kriminaliteten i byen om at opdrage afsonere til at stå op om morgenen, lave mad og om at styre drikkeriet og få gode vaner. Om forældre der ikke formår at præge deres børn, fordi de er for fordrukne. Om omsorgssvigt og om unge, som ikke har noget at tage sig til og når de har for mange indestængte frustrationer og er vrede, så drikker de og så opstår volden.

Mange mennesker i Tasiilaq forstår 'mekanismerne' og hvorfor 'kæden hopper af'. Måske har de selv mærket det på deres krop, i deres familie eller venskreds. Alle kender de præcise følger af, når alkoholen går i blodet. Det er ofte den samme historie, vi ender med at få gang på gang. Og heldigvis er der mange forbilleder. Eksempler på at det er muligt at bryde mønsteret og gøre sig fri. Komme videre - ud af det. Og mange ønsker at hjælpe nogle andre. Der endnu ikke er der selv. For de forstår dem bedre end nogen andre.

Kilde: Uddrag af feltnoter, juni 2016)

Tasiilaq 3. Marts 2016.

Når man lander her mærker man straks – igen – at dette er et andet sted – så kort fra 'storbyen (Reykjavik's) puls og en me-

tropol's liv i form af butikker, mennesker fra alle verdensdele og smarte restauranter, byplanlægning, arkitektur. Olufur Eliassons kunststykke af et kulturhus synes 7.000 km væk så snart hjulene har kontakt med landingsbanen i Kulusuk.

Det tager kun to timers flyvning og en kort helikopter-tur – så er man landet midt i 'evigheden'. Et sted hvor tiden står stille og hvor man forstår, hvorfor mennesker vender tilbage og faktisk bare ønsker at bo her. I fred og langt væk fra – netop – bylivets forstyrrelser. Her er bare naturen og menneskene. Sådan ER dét.

Vi bliver modtaget i Peroni's varme hus. Budt på te og kaffe – bænket om et bord og med verdensklasse udsigt til fjorden. Derude på isen står en større gruppe af mænd og fisker uden om et hul, de selv har lavet. De har stået der hele dagen. De er langt væk, så de synes blot at være små, bitte bevægelige prikker på den hvide is. De fanger torsk. Det er også dét, vi skal spise i aften, får vi at vide.

Vi bliver indlogeret i hvert vores lille, fine rum med en seng og nogle hylder til tøjet. Der er en badekåbe og et par tøfler – det er lidt ligesom et 'rigtigt' hotel – men minder mest om en norsk højfjeldshytte. Rummet er simpelt, rent og koldt. På natbordet ligger en fin seddel, hvorpå der er skrevet de mest almindelige forefaldende østgrønlandske gloser oversat fra engelsk. Hav hedder 'Imaa' og sne 'apu'. Bjerg hedder Qaqqartivaa.

Efter en hyggelig og hjertelig snak med Viggo (bådføreren fra sidst vi var her) og Axel som også arbejder her, går vi ned til Eli på Piareersarfik skolen. Her møder vi den samme hjertelighed

som hos Peroni, Viggo og Axel. Der er den dér særlige oprigtige og filterløse varme, som får hjertet til tå op og pulsen til at gå ned i øjeblikkeligt lavt gear. Tasiilaq er ikke længere et fremmed sted 'in the middle of nowhere' Tasiilaq er 'somewhere' og det et helt særligt sted for os. Bekendte ansigter kører forbi på vejen, Karl ude fra 'anstalten' i politibil et par tilfældige ansigter, som alligevel synes bekendte. Snescootere fræser afsted op ad bakkerne, børnene kælker på lange kælke, der i fuld fart suser ned af vejen. Rigtigt mange går. For det er sådan, man kommer rundt i en by som Tasiilaq. Hvis ikke man har bil og dem er der ikke så mange af. Børnehaven tumler afsted i deres flyverdragter på tur med børnehaven. Små unger leger uden opsyn i sneen.

De kigger nysgerrigt på os, når vi går forbi – de hilser måske på dansk – måske ikke.

(Kilde: Uddrag af feltnoter marts, 2016)

.... Var også i forsamlingshuset i dag. Der blev danset og et kor sang. Præsten spillede. Koret sang.

Der var quiz – som blev styret med hård hånd og her viste sig pludselig en ny side af et mange-facetteret bådførers 'jeg'. Udover at være en erfaren bådfører er V. en blændende vært for en yderst livlig selskabsleg, som foregik som en slags historiefortælling ud fra nummerede lodder. Hvert lod havde en lille replik som blev udvekslet mellem de der havde trukket lodder med henholdsvis A. og B. og udløste uforbeholdne latterbrøl fra forsamlingen.

Vi anede ikke hvad der blev sagt – men alle virkede aldeles henførte af stemningen.

Og så til sidst var der trommedans – hvilket vi desværre missede fordi vi intet forstod og tolkede stemningen som opbrud – men det var altså blot en pause – i al underholdningen og den opløftede fællesskabsånd.

Det slående er at lige dér i forsamlingshuset, den aften, blandt de godt 100 mennesker i alle aldre, dér blomstrede fællesskabet. Og udfoldede sig i dans og løssluppen stemning i fuldkommen ædruelighed. Her var overskud til at være sammen og en vilje til at organisere noget at være fælles om.

Alle syntes at hygge sig. Fra den yngste baby til den ældste tandløse med en garvet og næsten rynkeløs hud.

Denne latter og sødme, som er så åbenlys og væk er den generthed, som ellers ofte viser sig i større forsamlinger. Her stiller man sig op og læser højt eller gengiver dyreløse, mens latteren ruller, danser og synger af hjertet fuldt. Så opmuntrende i en by, som man kan vælge at se på med flere øjne. Her finder vi i hvert fald noget af det, der ikke står i statistikkerne. Det, der bringer glæde, samhørighed, latter og håb. Nogle har et overskud. Mange har et fællesskab, som de dyrker og investerer tid i og hvor de gerne stiller sig op for en stor forsamling ganske uden forbehold.

Dag 3: Onsdag.

Vi har været til middag hos en lærer fra skolen. I anledning af madtemaet så var det tid til at smage nogle ægte grønlandske specialiteter – og nu var der jo en oplagt anledning. Længe har jeg ønsket mig dette og lidt overrasket forstår jeg, at vi som oftest har signaleret en 'vis travlhed' og at vi derfor ikke er blevet inviteret før nu. Den tænker jeg lidt

over – for her viser sig atter en sprække som åbner min forståelse for, hvor stor kulturforskellen egentlig er. Som danskere styrter vi afsted – altid med øje for målet, tiden, fakta og den plan vi majsommelig har lagt. Og så snart vi lander i Grønland så sættes alt dette ud af spil. Måske opdager vi det ikke lige med det første – men før eller siden dukker denne snigende fornemmelse op af at 'noget er helt forkert' – at vi sådan set i al fredsommelighed kan blive ved at prædike planer og tidsrammer og målsætninger og ingen grønlandere vil anfægte dette. Men så snart vi er gået ud af rummet eller har afsluttet samtalen, så er alting som før... Det er jo bare 'vores', danske facon som grønlandere har set til hudløshed og det bedste svar er venligt at fortsætte som man plejer – beundringsværdigt uanfægtet af vores mål, tid og faktuelle optagethed.

Vi fik serveret det helt store måltid bestående af kogt og stegt sæl serveret med rødkål og brun sovs, kartofler og kartoffelmos, tang og .... ISBJØRN.

Vi har simpelthen fået isbjørn. Værtindens mand, er fanger, så råvarerne var friske. Isbjørn er meget drøjt kød og så nærende, at det tager en masse energi at fordøje.

Udenfor huset stod et kar med indvolde, sælernes hoveder og spæk. Alt bliver spist. Også hjernen er en særlig delikatesse. Den har vi til gode til næste gang sammen med de flettede tarme.

Det er det bedste måltid, jeg har fået her. Og vist bliver man meget træt af at spise isbjørn. Det vil jeg godt skrive under på.

Kilde: Uddrag af feltnoter, juni 2016

Nanortalik

... 'I Nanortalik er der én vigtig trivselsfaktor for de unge. Det er (Folke)skolen.

'Atusarfik'. Den er lille med 220 elever hvilket betyder, at klasserne er små og dermed en høj lærer-elev ratio, således at eleverne får meget voksenkontakt, samtidig med at der er mulighed for inklusion af alle i et relativt lille læringsmiljø.

Det fysiske, lille læringsmiljø kan styrke en række faktorer, der er fremmer trivsel. Tryghed er grundlæggende for læring. Et skolemiljø, hvor eleverne er trygge, er bedre end der, hvor de ikke er trygge. Det er der en stærk evidens for, da denne påstand er understøttet af over 8000 undersøgelser verden over. (ref. Hathis undersøgelse)

Man kan diskutere hvad læring er – men et skolemiljø med tryghed er bedre end et uden. ...'

Kilde: Uddrag af feltnoter, Nanortalik 2015.

Nanortalik har ca 1200 indbyggere. Heraf ca. 32 % ml 0-19 år - dertil 6 bygder med op til 376 indbyggere i den største – der bor i alt ca 835 personer i de 6 bygder og på fåre-holder stationerne) Nanortalik ligger i den sydlige del af Grønland og har store udfordringer bl.a. på grund af manglende job - & uddannelsesmuligheder. Der er mindre vold i Nanortalik end i Tasiilaq. Byen har menneskelige ressourcer til at styrke børn og unges deltagelse og muligheder. I Nanortalik søger børn/unge oftere hjælp end børn/unge i Tasiilaq. Det ses bl.a. ved, at de i højere grad bruger Mio's børnetelefon/chat.

Nanortalik har folkeskole og en Piareersarfik/Majoriaq. Hovedbeskæftigelsen er i fiskeri og fangst samt turisme.

... 'Erhvervsgrundlaget i Nanortalik er ikke i bedring. Godt nok er torskfabrikken åbnet igen og beskæftiger 60-70 personer. Men der skabes ingen nye arbejdspladser i Nanortalik. I øvrigt er fabrikken ejet af en islænding. 'Den svundne drøm om mineraler' – er den måde, som Grønlands mineraleventyr nu omtales på i Grønland. Man har hidtil ikke gjort de store fund og de udenlandske investeringer udebliver. Den økonomiske indsprøjtning, som nu mangler, skaber et hul i statskassen og det rammer især de mindre og isolerede samfund i Sydgrønland – folk bliver fattigere'. Logistisk er især i Sydgrønland berørt af at kystskibet er nedlagt. Der sejles ikke til Nanortalik som på denne måde bliver isoleret endnu mere. Det har en effekt på byen, at denne forbindelse er nedlagt. Man kan komme til/fra Nanortalik i en (dyr) helikopter eller i egen eller chartret båd, noget langt fra alle har muligheden for at benytte sig af. ...'

Kilde: Uddrag af feltnoter, august 2015

'...Det interessante er, at da vi besøgte Nanortalik første gang, fortalte skoleinspektøren, at det er vigtigt, at de unge rejser væk for at uddanne sig. De, der bliver tilbage er ofte overladt til arbejdsløshed og manglende uddannelsesmuligheder.

I dag er der i Nanortalik, Piareersarfik skolen (Majoriaq, ed.), som giver mulighed for at få et arbejde eller en uddannelse. Men skolelederens opfattelse var, at det var vigtigt, at de unge kom ud og så noget andet udenfor Nanortalik.

...Hvert år er der på skolen, som mange andre steder i Grønland, under-

visning i at bruge 'samtale i stedet for vold'. Politiet underviser i konfliktløsning ved samtale fremfor vold. Dette initiativ knytter an til et landsdækkende projekt fra politiet der støtter samtale fremfor vold. Vold i hjemmet og blandt unge er en udpræget problemstilling i Grønland.

Omkring skolen skal det samtidig nævnes som en vigtig faktor, at vi ved vores besøg begge gange indenfor de sidste 2 år, har følt os yderst velkomne og at vi fik opbakning til det, vi kom med.

Skolen og lærerne var interesserede i at fortælle om skolen og de læringstiltag og pædagogiske overvejelser, de har omkring børn og unge.

Skolens fremtræden

Skolen fremstår lys og åben, rolig fordi, den har en rummelig dimensionering i fht elevantallet.

Der er plads og gode faciliteter. Lærergruppen er relativt lille og næsten alle taler grønlandsk. De få, der ikke gør har enten en dyb kulturel forankring i Grønland eller meget tætte relationer til det Grønlandske samfund.

Der er tale om en næsten 100% grønlandsk-sproget skole. Det betyder, at kommunikationen mellem elev og lærer ikke foregår via tolk, to-lærersystem eller med store sprogvanskeligheder især i mindre klasser.

Ungdomsklubben

Ligeledes er der i Nanortalik en velfungerende ungdomsklub. Vi hørte om den og besøgte den også. Vi oplevede dér en stor gruppe unge i gang med forskellige aktiviteter. De modtog os venligt og interesserede. En gruppe unge spillede under ledelse af en ung underviser som selv indgik i det musikglade fællesskab. Også i de øvrige lokaler i det store og

rummelige hus, som anvendes som klub, så vi andre aktiviteter og mødte unge, som var interesserede i hvem, vi var og viste os, hvad de var i gang med.

Ved et tidligere besøg i byen for ca 1.5 år siden mødte vi en gruppe unge udenfor klubben, som den dag var lukket. Men de unge fortalte om ungdomsklubben og at de var glade for den og de ting, de kunne lave dér.

Pilutaq – værested for børn og unge

Der er også et værested for børn og unge i Nanortalik, Pilutaq.

Der er et sted ml. 20-30 børn, der lever i relativ fattigdom og ikke altid får nok mad hjemme. Sidst på måneden er der mange børn, som sulter fordi forældrene enten ikke har penge nok eller ikke har lagt penge til side til mad.

Ejeren af en mindre kiosk i byen fortalte os, at de altid har ekstra mad parat til børn og familier, der ikke har nok at spise.

Ifølge ejeren er dette problem ejendommeligt, idet der i det Grønlandske samfund er penge nok. Men at det handler om fordelingen og brugen af pengene og de strukturer, man opbygger i familierne. Hun mente, at der er gode muligheder for at komme relativt fattigdom til livs og give alle børn gode opvækstmuligheder.

Forsamlingshuset

Der er et forsamlingshus i Nanortalik. Et dejligt hus som ligger centralt på hovedgaden tæt på havnen. Forsamlingshuset har en stor sal til aktiviteter for byens borgere. Ofte spilles her bingo – et stort trækplaster flere aftener om ugen. Spillelysten er stor – nogle gange for stor - har vi hørt flere i byen sige. Det går ud over børnene, når forældre bruger deres tid og penge på spil i stedet for på deres børn.

Cafe 44 i Nanortalik

Vores liv

Forskning/ Studerende fra Nuuk underviser 8.klasse i Nanortalik

Madfestival smagsprøver til hele Nanortalik

Der var aktiviteter derinde flere aftener og eftermiddage, så vi, da vi gik forbi.

I forbindelse med et krydstogsskib, der lå for anker udenfor byen var der arrangeret traditionel dans og korsang i forsamlingshuset, som også annoncerede for arrangementet udenfor på huset, således at turisterne kunne få øje på det.

Prisen for at komme ind var omkring 10 dollars. En del turister kom forbi og gav et bidrag og en indkomst til optræden og arrangørerne. Vi blev modtaget på engelsk og fik en snak om aktiviteterne og arrangørerne var glade for de aktiviteter, de havde. Og at der kom mange turister til dem (hvilket den med dollars bugnede pengekasse også vidnede om).

Og som samtidig var en mulighed for at synge og danse og med stolthed vise noget om Grønlandsk kultur og traditioner.

Forsamlingshuset giver selvfølgelig som ordet antyder et sted at mødes og bidrager til samhørighed. En mulighed som også de unge har. Samhørighed og at børn ser de voksne have det sjovt sammen og være fælles om aktiviteter, er vigtigt. At de unge kan fornemme, at de voksne arbejder i fællesskab om at skabe aktiviteter sammen. Det er en væsentlig støtte til opbygning af social kapital.

Konklusion: Den sociale kapital er høj i Nanortalik. I hvert fald som den blev præsenteret for os. Men der er også udfordringer i fht spillerglæden, som ind i mellem tipper over og bliver til ludomani.

Caféliv og initiativer

Vi var også på en cafe, der ligger centralt og i solen midt i byen. Her kom flere mennesker, der hyggede sig over en sandwich og kaffe. Vi fik fortalt, at der på lørdage var musik med lokale bands – ofte unge, der spillede på cafeen.

Ligesom der også arrangeres sportsbar, når der er tv-transmissioner af fx fodboldkampe.

Der blev fortalt, at der er samhørighed og aktivitet og at det er en styrke, at man kender hinanden i byen. Alle kender hinanden og støtter hinanden, da der efterhånden er en relativ lille befolkning på omkring 1200 indbyggere i Nanortalik. Det skaber tryk og tillid.

For 1.5 år siden besøgte vi politiet og blev fortalt, at man i byen generelt ikke låser døren om natten.

Der er desværre i stigende grad indbrud i hjemmene, men dog meget lidt. Da tyvekoster ikke kan sælges til nogen og dermed er uden værdi med mindre – man kan bruge det selv.

Høj grad af tillid

På gaden og andre steder i byen virker folk trygge og de taler ikke om på nogen måde at det kan være farligt eller ubehageligt at være i byen. Vi blev overalt modtaget med nysgerrighed åbenhed og interesse. Måske banalt men er i virkeligheden i sig selv en stor del af den sociale kapital, nemlig at man lytter til og åbner op for andre mennesker og opbygger nye relationer. Relationer, der muligvis kan bidrage til at styrke det sociale netværk.

I mange grønlandske byer har man haft erfaringer med rejsende udefra som kommer til byen for at forske eller med projekter. Erfaringen er, at 'de fremmede' kommer og rejser igen. Hvornår rejser I? Er ofte et første spørgsmål, man får – og ikke sjældent i løbet af ugen efterfulgt af, diverse ubekræftede rygter om dårligt vejr, der kan forhindre udflyvning fra byen. Denne form for utryk, som tru-

er 'stramme tidsplaner' og oftest tydeligt manifesterer sig med skrækslagne eller tvivlsomme udtryk i ansigts- og kropssproget hos den 'fremmede'/rejsende ved udsigten til uvisheden og muligheden for at 'strande' i denne udkant af verden. Steder, som kan synes indtagende i små doser, men som de lokale jo bebor året rundt – med alt hvad det indebærer af afsondrethed eller lykkelig isolation fra omverdenen, afhængig af hvordan man ser det.

Man mærker ofte en vis opgivelse overfor de rejsende, som kommer og går og hver gang med 'nye' ideer om hvad, man kan gøre 'bedre'. Ideer, som de lokale derfor har en naturlig skepsis omkring. Fordi det ikke tilfører lokalsamfundet noget, men snarere er en del af nogle andres dagsorden fx forskning/undersøgelser/liv/ambitioner og som umiddelbart set med de lokales øjne ikke er noget, som de selv får det fjerneste ud af.

Men de rejsendes nysgerrighed, initiativ og ideer, kan også ses som en mulighed for at skabe bæredygtige og vedblivende relationer til og ressourcer fra verden udenfor. Det kan skabe åbenhed overfor både inuit samfund og den globale verden, som mange grønlandere i stigende grad erfarer på egen krop, når de rejser ud for at uddanne sig.

Mange ældre har haft erfaringer med at rejse ud i verden. Nogle af dem blev sendt afsted til Danmark som ganske små. Det viser sig ofte, at de ældre som følge heraf taler et glimrende dansk, når de først lige får det hentet frem. Mange unge rejser ud for at studere i resten af verden og har erfaringer med at møde andre sprog og kulturer derfra. Relationerne til Danmark er endog meget nærværende og er ved at blive understøttet

af, at man ser sig selv som en del af en globaliseret verden.

Samtidig med at man fastholder egne traditioner og kultur er man i stigende grad – og som følge af denne globalisering – nødt til at forklare disse i mødet med de andre og for at opbygge eksterne relationer.'

Kilde: Uddrag af feltnoter august 2015

Noter:

13. Sangen findes på dansk i Knud Rasmussen: Snehyttens sange (1961) og på engelsk i Tom Lowenstein, 1973.

14. Denne tanke om et "space", dvs. et frirum som på samme tid en lokalitet og en mental tilstand er også inspireret af et andet sted, nemlig Mindanao, hvor det bruges til at skabe fred og gensidig respekt midt i en borgerkrig – i en situation med tre forskellige religioner. Se Berliner & Christensen, (2013); Berliner, Anasarias, & de Casas Soberón (2010); Anasarias & Berliner (2009).

15. Dette menneskerettighedsperspektiv kan komme i modstrid med tidligere tiders former for befolkningsgrænsning gennem sygdom, ulykker og nogle gange udelukkelse af forældreløse børn fra bolig, mad og oplæring. Men dette gælder for alle samfund, hvor nuværende forståelser af rettigheder konstant og bastant blev krænket tidligere. Men i dag er ligeværd vigtigt at skabe, dvs. at alle får samme adgang til livs- og udviklingsmuligheder.

Fortællingen om det sårbare menneske i moderniteten og postmoderniteten er fremsat af mangfoldige såkaldte samtidsanalytikere. Giddens og mange andre har argumenteret for at individet i dag sættes fri fra traditioner, klassetilhørsforhold og livslange ægteskaber. Baumann og Beck taler om lignende flydende samfund, hvor individet hele tiden står overfor en række valgmuligheder. Man kan skabe sin egen identitet gennem disse valg. På den måde bidrager deres teorier til individualiseringen samt til fortællingen om det sårbare, enkeltstående og på den måde udsatte menneske. Også Foucault med sin berømte teori om at man kan subjektivere sig gennem valg i og imellem forskellige diskurser kan ses som bidragende til fortællingen om individet som den mest betydningsfulde faktor i ændringen af diskurser, dvs. forståelser. Også den teori bidrager til at fremme individualiseringen. Vi begynder at tro på, at det er sådan – og glemmer derved at der stadig er levende fællesskaber og at man aktivt kan

bygge flere. Det er selvfølgelig rigtigt at individet har et ansvar for egne valg, men der er også mange situationer, hvor fællesskaber sammen skaber nye forståelser og finder veje fremad.

16. Det er tankevækkende, at det næppe giver mening at lave randomiserede kontrolgruppe undersøgelser af før-og-efter typen, hvis et positivt aspekt er 100 % allerede ved før-undersøgelsen. Det betyder logisk set, at evidensbaserende undersøgelser af rct-typen (randomised controlled studies) alle må tage afsæt i noget negativt, dvs. i noget, der ikke komplet eller fuldt. Noget, der er mangelfuldt i forhold til et mål. Det giver nok mening i medicinsk forskning, men i social forskning vil det altid skjule en implicit social kritik af dem, man undersøger.

Referencer

En række bøger og artikler har inspireret os i arbejdet med denne årsbog. Nogle af disse var som gamle bekendte, der pludseligt kom og bankede på. Andre fandt vi gennem at søge efter dem, idet vi var nysgerrige efter, hvad andre tænkte om lignende situationer, vilkår og erfaringer.

Bateson, Gregory. (1972). *Steps to an ecology of mind*. New York: Ballantine.

Berger, J. Another way of telling. (1982). USA, Pantheon books

Berliner, P. (2005) Community psykologi. I K. Frandsen & T. Koester (red.) *Introduktion til Psykologien*. København: Frydenlund Grafisk. 787-824

Berliner, P. (2009). At lytte videnskabeligt: om ro og forandring i kvalitativ forskning. I

Berliner, P. (red.) (2009). *Kvalitativ metode*

i praksis – viden om smukke og forunderlige ting. s. 17-38. København: Frydenlund.

Braidotti, R (2013). *The Posthuman*. London: Polity.

Bruyne, P ; Gielen P (2013) *Community Art, The Politics of Trespassing*. Holland, Valiz

Buckminster Fuller, R. (1961). *Tensegrity. Portfolio and Art News Annual, No.4*, <http://www.rwgrayprojects.com/rb-fnotes/fpapers/tensegrity/tenseg01.html>

Capra, F. & Luisi, P. L. (2014). *The Systems View of Life: A Unifying Vision*. Cambridge University Press. Kindle Edition.

Chandler, D, & Reid, J. (2016). *The neoliberal subject. Resilience, adaptation, and vulnerability*. London: Rowman and Littlefield.

Chopra, D.; Penrose, R.; Carter, B.; Stapp, H. P.; Hameroff, S; Dobyns, Y. H.; Kafatos, M.; Mensky, M. B.; Globus, G.; and Kak, S. (2015). *How Consciousness Became the Universe: Quantum Physics, Cosmology, Relativity, Evolution, Neuroscience, Parallel Universes*. Kindle Edition

Heartney, E. (2009), *Kenneth Snelson: forces made visible*. Massachusetts: Hard Press Editions,

Hovelsrud-Broda, G. K. (1999). The Integrative Role of Seals in an East Greenlandic Hunting Village. *Arctic Anthropology*, 36(1/2), 37-50

Hyde L. (2007) *The gift, Creativity and*

the Artist in the Modern World, USA / London. Vintage books

Jensen, B. (1965). *Eskimoisk festlighed*. København: G.E.C. Gads Forlag

Kieling, C. et al. (2011). Child and adolescent mental health worldwide: Evidence for action. *The Lancet*, 378(9801), 1515-1525

Kovach, M. E. (2009). *Indigenous Methodologies: Characteristics, Conversations, and Contexts*. University of Toronto Press.

Kuhn, T. (1973). *Videnskabens revolutioner*. København: Fremad.

Lancy, D. F. (2014). *The Anthropology of Childhood: Cherubs, Chattel, Changelings*. Cambridge University Press. Kindle Edition.

Laugrand, F. and Oosten, J. (2015). *Hunters, predators and prey: Inuit perceptions of animals*. New York/Oxford: Berghahn Books.

Lowenstein, T. (1973). *Eskimo Poems from Canada and Greenland*. London: Allison & Busby.

Mauss, M. (2000) *Gaven. Gaveudvekslingens form og logik i arkaiske samfund*. København: Spektrum.

Million, D. (2013) *Therapeutic Nations: Healing in an Age of Indigenous Human Rights*. Tucson: University of Arizona Press.

Nørretranders, T. (2002) *Det generøse menneske. En naturhistorie om at umage giver mage*. København: People's Press.

Paris, D. & Winn, M.T. (2014). *Humanizing Research: Decolonizing Qualitative Inquiry with Youth and Community*. Thousand Oaks: Sage.

Rink, Hinrich (1862). Om Aarsagen til Grønlandernes og lignende, af Jagt levende, Nationers Materielle Tilbagegang ved Berøringen med Europæerne. *Dansk Maanedsskrift*, 1-26.

Robbe, P. (1988). En etnoøkologisk undersøgelse af et fangersamfund i Østgrønland. *Tidsskriftet Grønland*, 36(7-8). 214-218.

Stevenson, Lisa (2014). *Life Beside Itself: Imagining Care in the Canadian Arctic*. University of California Press.

Tester, F. J. and Irniq, P. (2009). *Inuit Qaujimaqatugangit: Social History, Politics and the Practice of Resistance*. ARCTIC, [S.I.], 61(5), 48-6. <http://arctic.journalhosting.ucalgary.ca/arctic/index.php/arctic/article/view/101/135>.

Varela, F. J., Maturana, H. R.; & Uribe, R. (1974). Autopoiesis: the organization of living systems, its characterization and a model. *Biosystems* 5, 187-196.

Wells, K. (2015). *Childhood in a Global Perspective*. Cambridge: Polity Press

Wright, S.(2014). *Our ice is vanishing. Sikuvut Nunqiliqtuq. A history of Inuit, newcomers, and climate change*. Montreal: McGill-Queens University Press.

Zoja, L. (2015). *La muerte del prójimo*. Madrid: Fondo de Cultura Económica.

TAK

Tak til alle i Nanortalik og Tasiilaq, fordi I har lukket os ind i jeres by, og lært os om jeres kultur og smukke lokalsamfund. Det er takket være jeres åbenhed og hjertelighed, at det er muligt at udføre projektet sammen med jer. Vi håber, at denne bog giver noget tilbage til jer og at den får andre til at reflektere over de mange spørgsmål, som vi har stillet og søgt svar på undervejs.

Det er vanskeligt at takke nogen frem for andre. Alle dem, vi har været i kontakt med har hver især og på egen vis bidraget til vores forståelse for byerne og menneskene.

Vi skylder dog en særlig tak til: *Eli Abelsen, Anna Kúitse Kúko og Julie Utaq, Mari Abelsen, Brian Jespersen og Jens Korneliussen.*

Vi vil gerne takke Bikubenfonden for at støtte projektet som hovedbidragsyder og særligt *Sine Egede* for at have troet på projektet lige fra begyndelsen og give os den nødvendige sparring i forhold til fonden.

Vi vil også takke Grønlands Selvstyre, Nunafonden, Sermeqfonden, Kommune Kujalleq og Kommunegarfiq Sermersooq og Royal Arctic Line for at bidrage til den samlede økonomiske ramme.

Vi vil også gerne udtrykke vores taknemmelighed til borgmester *Asii Chemnitz Narup* for at imødekomme et inderligt ønske hos de unge i Tasiilaq om et kulturhus.

Det er en anerkendelse af de unges behov og ønsker, at de får et kulturhus, som vil kunne gøre en forskel for fællesskabet og trivsel i byen mange år frem i tiden.

SIUNISSAQ UAGUT PIGAARPUT / FREMTIDEN TILHØRER OS

Siunissaq uagut pigaarput koordineres og styres overordnet af:

Peter Berliner, Professor i psykologi, Institut for pædagogik og læring ved Aarhus Universitet (AU) og Ilisimatusarfik, Nuuk. Peter er ansvarlig for forskningen i projektet.

Tina Enghoff, Fotograf og billedkunstner. Tina er ansvarlig for den kunstneriske ledelse af projektet.

Anette Molbech, Projektleder, cand.mag. Anette har ansvaret for projektets ledelse, kommunikation og kontakt til fonde og øvrige interessenter.

Siunissaq uagut pigaarput er finansieret af Bikubenfonden.

Desuden bidrager Grønlands Selvstyre, Kommune Kujalleq og Kommunegarfik Sermersooq, Sermeq Fonden, Nunafonden samt Royal Arctic Line.

Læs mere om projektet på: www.siunissaq.gl

Årsbog 2016

SIUNISSAQ UAGUT PIGAARPUT /
FREMtiden TILHØRER OS
*Om det smukke og forunderlige i
Nanortalik og Tasiilaq*

ISBN 978-87-998583-3-0

Copyright ©

www.siunissaq.gl

Redaktionsgruppe:

Peter Berliner, Tina Enghoff og Anette Molbech

Projektets forsknings-del, som specifikt omtales i kapitlerne 2 og 3, er central for en forståelse af hele projektet, er udført af *professor, Peter Berliner* og er blevet til på baggrund af Peter Berliners mange års forskning i grønlandske forhold og projekt Siunissaq's konkrete aktiviteter og udførelse.

Projektet er støttet af:

Namminersorlutik Oqartussat / Grønlands Selvstyre
Kommuneqarfik Kujalleq / Kommune Kujalleq
Kommuneqarfik Sermersooq / Kommuneqarfik Sermersooq
Royal Arctic Line.

Tryk:

2016 Narayana Press, Odder, Danmark